

MUHAMMED ESED'İN THE MESSAGE OF THE QUR'AN'ININ TÜRKÇE ÇEVİRİSİNİN TENKİDİ*

Mahmut AY**

ÖZET

Muhammed Esed'in *Kur'an Mesajı* adıyla Türkçeye çevrilen eseri, Türkçe ifade ve üslup açısından başarılı bir çalışmadır. Ancak Esed'in, son derece özgün bir üsluba ve ifade hususiyetlerine sahip olan *The Message of The Qur'ân*'ta, kullandığı kelimeleri seçerken takındığı titiz ve istikrarlı tutumun ve bu tutumun neticesinde ortaya çıkan yeknesak üslubun, bu çeviride Türkçeye başarılı bir şekilde aktarıldığını söylemek mümkün görünmemektedir. Mütercimler, bazen de Esed'in ifade ve görüşlerini, yalın haliyle olduğu gibi çevirmek yerine, daha alımlı ve çarpıcı bir Türkçe ile ifade etmek ya da kendi görüş ve anlayışlarını ona söylettirmek adına, yorum katmak suretiyle çevirmişlerdir. Telifi andıran bu tür tercümelemler, kullanılan Türkçe ifadelerin gücü açısından olumlu bir izlenim vermişse de kaynak dildeki metnin üslubunu yansıtamama hatta çarpıtma gibi bir olumsuzluğu da beraberinde getirmiştir. Mütercimlerin bazı basit hatalarından, yeterli düzeyde Arapça bilmedikleri, Kur'an'ın muhtevası ve tefsir ilmi hakkında yeterli alan bilgisine sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca parantezlere boşulmuş olması, metnin akıcılığını engellemiştir. Dipnot numaraları ise bazen yanlış kelimelerin üzerine konulmuştur. Bunun sonucunda da metin düzenlemesi açısından, asıl metinle çeviri metin arasında farklılıklar oluşmuştur. Mevcut haliyle Türkçedeki *Kur'an Mesajı* sadece bir çeviri değildir. O, Esed, Koytak ve Ertürk tarafından yapılmış üç yazarlı bir meâl görünümündedir. Netice itibarıyla bu çevirideki hataların en temel sebebi, mütercimlerin kendilerini asıl metne pek bağlı hissetmelerini, dolayısıyla tercümede oldukça serbest bir yol izlemiş olmalarıdır.

Anahtar Kelimeler: Muhammed Esed, The Message of The Qur'ân, Kur'an Mesajı, meâl.

* Bu makalenin serüveni yaklaşık sekiz sene evvel Esed'in meâlinin İngilizce aslı ile Türkçe çevirisini mukâyeseli olarak okurken dikkatimizi çeken bazı hataları not etmek suretiyle başlamış, bu çevirinin yayınlanmasının üzerinden uzun bir süre geçmesine rağmen onun çevirisi hakkında henüz ilmî bir tenkidin yapılmamış olması dolayısıyla, sekiz sene önce kaydedilen bu notların derlenip kaleme alınması ve neşredilmesinin faydalı olacağına karar verilmiştir. Bu makalemizin, *Marife* tarafından yayımlanmak üzere olduğu günlerde, Prof. Dr. İsmail Çalışkan'ın "The Message of The Quran'ın Türkçe Çevirisi (Kur'an Mesajı'nın Eleştirisi" (*İslâmî Araştırmalar Dergisi*, cilt. 21, sayı. 3, Aralık 2010, s. 151-164) isimli makalesine muttali olduk. Birbirinden habersiz yapılan bu iki çalışmada bazı benzer hatalara dikkat çekilmiş olması, bu hataların önemini göstermektedir. Eleştirilerimizi yaparken kullandığımız Türkçe nüsha, 1999 basımıdır. Aradan geçen 11 sene boyunca *Kur'an Mesajı*'nın birçok yeni baskısı yapılmıştır. Bu basımlarda bazı hatalar düzeltilmiştir. Biz, *Kur'an Mesajı*'nın en son 2009'da yapılan neşrini de inceleyerek son basımda düzeltilmiş olan hatalara dipnotlarda işaret ettik.

** Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, mahmutay2000@hotmail.com

A CRITIQUE OF TURKISH TRANSLATION OF THE MESSAGE OF THE QUR'ÂN BY MUHAMMAD ASAD

Kur'an Mesajı, which is the Turkish translation of *The Message of The Qur'ân* by Muhammad Asad, is a successful work in terms of its linguistic style and expression in Turkish. Yet, Asad's careful selection and consistency when choosing particular words and phrases, do not seem to have been reflected on the Turkish rendering at all. Moreover, instead of simply translating the text, the translators, sometimes include additional interpretations of Asad's views with an intention to either use a more catchy style or to promote their own ideas through the use of Asad's name. This kind of translation that resembles authorship, may give a positive impression to the Turkish readers in terms of its style, yet it distorts Asad's own linguistic style and his views. Some of the mistakes observed in the *Kur'an Mesajı*, indicate that the translators do not know Arabic. Neither do they have enough background information regarding the contents of the Qur'ân or the field of tafsîr. In addition to this, the use of too many parentheses seems to have damaged the fluency of the text. Also some footnotes are mistakenly put for the wrong words. As a result, some serious divergences have occurred between the original and the translated text. The way it is written, *Kur'an Mesajı*, cannot be regarded as only a translation. Rather, it looks like a compilation written by three different authors: Asad, Koytak and Ertürk. In conclusion, the main mistakes of this translation generate from the fact that the translators did not feel themselves bound to the original text and used a rather free and inconsistent method.

Key Words: Muhammad Asad, The Message of The Qur'ân, Kur'an Mesajı, translation.

GİRİŞ

Kur'ân-ı Kerîm, Arapça bilmeyenlerin, öğretilerinden haberdar olmaları için özellikle 20. yüzyılın başlarından itibaren, gerek Müslümanlar gerekse gayr-i müslimler tarafından yoğun bir şekilde başka dillere tercüme edilmektedir. Pek çok dilde olduğu gibi İngilizcede de Kur'ân'ın birçok meâli bulunmaktadır. Bunlardan birisi de yaklaşık yirmi yıllık bir zihnî cehdin ürünü olan Yahudi asıllı mühtedî Muhammed Esed'in (ö. 1992) *The Message of The Qur'ân* isimli meâlidir. İlk defa 1980'de yayınlanan bu meâl, ihtivâ ettiği bazı özgün yorumları ve kendine has üslubuyla özellikle entelektüel câmiada ilgi görmüş ve İngilizcesinin basımından yaklaşık on altı yıl sonra 1996'da Ahmet Ertürk ve Cahit Koytak tarafından Türkçe çevirisi yayınlanmıştır. İşte bu makalede, sözkonusu çeviride tespit ettiğimiz bazı hataların üzerinde duracağız. Bu çalışma, *The Message of The Qur'ân*'ın bizzat kendisi hakkında değil, onun Türkçe tercümesiyle ilgili olduğu için *The Message of The Qur'ân*'ın özelliklerine değinmeyeceğiz.¹ Mamâfih mezkûr eserin

¹ Esed'in meâli hakkında Türkiye'de yapılan akademik düzeydeki çalışmalardan bazıları şunlardır: Suat Yıldırım, "Muhammed Esed'in 'Kur'an Mesajı' Adlı Tefsiri Hakkında", *Yeni Ümit*, yıl. 2002/4, s. 5-11; Halil İbrahim Karlı, "Çeviri Kuramları Açısından Muhammed Esed'in Çeviri Yöntemi ve Değerlendirmesi", *İslâmî Araştırmalar Der.* XVI (2003), sy: 1, s. 95-112; Mustafa Öztürk, "Muhammed Esed'in Meâl-Tefsirinde Batını Tevil Olgusu", *a.g.d.* XVI (2003), sy: 1, s. 113-127; a.g.mlf., "Muhammed Esed'in Meâl-Tefsirindeki İntihaller Üzerine", *İslâmiyât Der.* X (2007), sy: 3, s. 117-140; a.g.mlf., "Muhammed Esed'in Tefsir Notlarındaki Yanlış Atıflar ve Çarpıtmalar Üzerine", *Marife Der.* yıl. 8 (Bahar 2008), sy. 1, s. 45-63; Mustafa Akman, "Muhammed Esed'in Kur'an Mesajı Adlı Meâl-Tefsiri Üzerine Bir İnceleme", *İslâmî Araştırmalar Der.* XVI (2003), sy: 1, s. 127-156; a.g.mlf., *Kur'an Mesajında Mu-*

herhangi bir dile tercüme edilmesi durumunda göz önünde bulundurulması gereken bazı hususların üzerinde durmak, faydadan hâli olmayacaktır.

Esasen herhangi bir metni, orijinal dilinden çevirmek yerine çevrildiği bir başka dilden çevirmek, bilimsel açıdan tenkide son derece açık bir durumdur. Manası gibi lafzı da mu'ciz olan ve son derece belîğ ve edebî bir üsluba sahip olan Kur'an-ı Kerim'i de bizzat orijinal dili olan Arapça'dan tercüme etmek yerine çevrildiği bir başka dilden tercüme etmek, ne ilmî ne de dînî açıdan tasvip edilebilecek bir durumdur. Nitekim böyle bir tercüme faaliyetinin sebep olduğu yanlışlıklar, bu şekilde yapılan çevirilerde çok bârız bir şekilde görülmektedir.² Şayet Esed'in bu çalışması, dipnotlarla zenginleşip Mevdudî'nin *Tefhimu'l-Kur'an*'ını ya da Hasan Basri Çantay'ın *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim*'ini andıran bir tefsirî meâl şekline dönüşmemiş olsaydı söz konusu tenkit, bu eserin Türkçe çevirisi için de geçerli olurdu. Ancak Esed'in bu çalışmasının dipnotlarla zenginleşerek kısmî bir tefsir görünümünü kazanmış olması, Türkçe çevirisi için böyle bir tenkide mahal vermemektedir. Dolayısıyla bu eserin Türkçeye kazandırılması gerek akademik açıdan gerekse Esed'in özgün fikirlerinin daha geniş okuyucu kitlesine ulaşması açısından faydalı olmuştur.

Bu çeviride emeği geçenlerin de isâbetle tespit ettikleri gibi Esed hakikaten bir "dil ustası"dır.³ Onun İngilizcesini okuyanlar bunu hemen fark edeceklerdir. *The Message of The Qur'ân*'ın önsözünde de belirttiği gibi Esed, kendisine kadar gerek Müslümanlar gerekse gayr-i müslimler tarafından yapılan Kur'an meâllerini dil ve üslup cihetinden tatmin edici bulmamaktadır. Bu açıdan neredeyse çeyrek asrı bulan bir zihnî cehdin ürünü olarak klasik kaynaklardan istifadeyi göz ardı etmemekle birlikte dil, üslup ve yaptığı bazı özgün yorumlar açısından orijinal bir eser vücuda getirmiştir.⁴

Esed'in bu çevirisinin başka bir dile tercümesi söz konusu olduğunda, çok önemli olan şu noktaya dikkat çekmek gerekir: Gerek Esed'in önsözde belirttiği ve gerekse onun İngilizcesini dikkatlice okuyan herkesin rahatlıkla fark edeceği gibi

→

ammed Esed, Çıra Yay., İstanbul 2007; Hayriye Buyuran, *Muhammed Esed'in Ahkâm Âyetlerini Tefsiri ve Bunların İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Adana 2006; Meryem Demiray, *Muhammed Esed'in Kur'an Mesajı İsmi Tefsirindeki Metodu*, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul 2007; Yusuf İççik, "Kur'an Tercemesinde Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar ve Muhammed Esed Meâlî'ne Genel Bir Bakış", *Kuran Meâlleri Sempozyumu*, Ankara 2007, I, s. 93-111; İsmail Çalışkan, *M. Esed'in Kur'an Mesajının Tahlil ve Tenkidi*, Ankara Okulu, Ankara 2009.

² Cumhuriyetin ilk yıllarında batılı dillerden yapılan Kur'an çevirilerinde bu husus açıkça görülmektedir. Örnekleri için bk. Düccane Cündioğlu, *Kur'an, Dil ve Siyaset Üzerine Düşünceler*, s. 66-152; a.g.mlf., *Türkçe Kur'an ve Cumhuriyet İdeolojisi*, s. 9-259. Ayrıca bu duruma örnek olarak yakın zamanlarda merhum Muhammed Hamidullah'ın Fransızca Kur'an meâlinin Türkçeye yapılan çevirisi gösterilebilir. Bu çevirinin ilmî bir tenkidi için D. Mehmet Doğan'ın *Umran* dergisinin 2001-Temmuz ve 2001-Eylül sayılarındaki yazılarına bakılabilir.

³ Bk. Ertürk Ahmet, "Bir Çeviri Serüveni: Kur'an Mesajı ve Muhammed Esed" (Söyleşi), *Uygur Dergisi-Muhammed Esed Özel Sayısı*, (2002) sy: 3-4, s. 51.

⁴ Mustafa Öztürk, bir makalesinde (bk. "Muhammed Esed'in Meâl-Tefsirindeki İntihaller Üzerine, *İslâmiyât*, cilt: 10, sayı: 3, s. 2007, s. 117-140) Esed'in intihaller yaptığına dair bazı örnekler vermektedir. Ancak bu intihallerin, *The Message of The Qur'ân*'ın tamamına hâkim olduğunu söylemek pek mümkün değildir.

Esed, âyetlere meâl verirken ve dipnotlarda açıklamalar yaparken gayet itinâlı ve titiz bir dil kullanmıştır. Birçok Kur'ânî ifadeyi kendine has özgün bir üslup ile çevirmiş ve meâlin bütününe bakıldığında bu üslubu gâyet tutarlı ve istikrarlı bir şekilde muhâfaza edebilmiştir. Tabiri câizse bu eserde Esed'e ait birçok "klişeleşmiş ifade"ye rastlamak mümkündür. Öyle ki, *The Message of The Qur'ân*'ı İngilizcesinden takip eden dikkatli bir okuyucu Esed'in kullandığı bu klişe ifadelerden hareketle, ilgili âyetin aslında geçen kelimeleri âyete bakmadan rahat bir şekilde tespit edebilir. Ancak görebildiğimiz kadarıyla maalesef Türkçe çeviride - mütercimlerin de önsözde belirttiği üzere, tercümede takip edilen yöntem(sizlik) icabı veya iki ayrı mütercimin üsluplarından kaynaklanan farklılık dolayısıyla- bu klişeleşmiş ifadelerin çevirisi, çok değişik şekillerde yapılmıştır. Mütercimler, bu durumu, "anlam bütünlüğünü zedelemeyecek bir dil/üslup farkının metne çeşitlilik ve zenginlik, hatta hareket ve derinlik kazandıracağına" inanmalarına bağlamakta ve "eldeki çevirinin böyle bir dil ve üslup farkını da içinde barındırdığını"⁵ söylemektedirler. Ancak bu anlayış, birçok açıdan isâbetli değildir. Öncelikle burada yapılan/yapılması gereken iş, bir telif değil, tercümedir. Dolayısıyla mütercimin öncelikli vazifesi, kendince bir dil ve üslup tarzı belirlemek değil, müellifin dil ve üslubunu, mümkün mertebe, olduğu gibi aktarmaya çalışmak olmalıdır. Mütercimler, "Kur'an'ın böyle bir dil/üslup serbestliği ve çeşitliliği içinde çevrilmesi, Türkçe meâller için sanırım yeni bir durumdur"⁶ demekte ve bununla övünmektedirler. Ancak mütercimlerin bir tercüme metinde böyle bir yenilik arayışı içinde olmaları, övünülecek bir durum değil, bilakis eleştirilecek bir durumdur. Zira şayet meâlede yeni bir çığır açılmak isteniyorsa, bu, Esed'i kullanarak onun üzerinden değil, yeni baştan bir meâl yazılarak yapılmalıdır. Zira aksi takdirde elde mevcut Türkçe çeviride olduğu gibi, meâl yazarının üslubundan çok, o meâli tercüme edenlerin üslubunu yansıtacaktır. Kaldı ki, tercüme konusundaki metin, sıradan bir metin değil, ilâhî bir kelâm olan ve kendine has bir dil ve üsluba sahip Kur'ân-ı Kerim'in bir çevirisidir. Kur'an'ın dili ve ifade üslubu, herhangi bir dile çeviri esnasında zaten bir takım değişikliklere maruz kalmaktadır. Hâlihazırda bu değişiklikleri zaten barındıran bir tercüme metni de -çeviride yöntem belirlemenin zorluğu nedeniyle olsa gerek- olabildiğince serbest ve keyfi bir şekilde çevirmek, hiç de isâbetli bir tutum değildir. Ayrıca mütercimler, çevirideki bu "yöntemsizlik" ve "ilkesizlik"lerini, "anlam bütünlüğünü zedelemeyecek bir dil/üslup farkının metne çeşitlilik ve zenginlik hatta hareket ve derinlik kazandıracağına" söyleyerek meşrûlaştırmaya çalışmaktadırlar. Hâlbuki bu durum, genel-geçer bir doğru olsaydı her dil için ve Esed'in eserinin İngilizcesi için de geçerli olmalıydı. Ancak Esed, Kur'ânî kavramları böyle bir bahaneye sığınarak her yerde geliş güzel bir şekilde çevirmemiş, Kur'an'ın başından sonuna kadar titiz ve tutarlı bir yeknesaklık teşkil edecek şekilde, yani yöntemli ve ilkeli bir şekilde çevirmiştir.

⁵ Esed, *Kur'an Mesajı*, s. XVII.

⁶ Esed, *Kur'an Mesajı*, s. XVIII.

Muhammed Esed'in *The Message of The Qur'ân* isimli eserinin Türkçe çevirinde tespit ettiğimiz hata veya eksikliklerin sadece bir kısmı şunlardır:

I. Yöntemsizlik ve Aşırı Serbestlikten Kaynaklanan Hatalar

Mütercimler, bu çeviri faaliyetinde kendilerini Esed'in üslubu ile kayıtlı ve sınırlı saymamışlar, dolayısıyla da Türk okuyucuyu, olabildiğince serbest çevirilerden oluşan bir metinle karşı karşıya bırakmışlardır. Şu haliyle bu tercüme, Esed'in üslubundaki yeknesaklığı ve sistematik bütünlüğü yansıtmaktan oldukça uzaktır. Esed'in en temel "klişe ifadeleri" bile, az sonra örneklerde görüleceği gibi maalesef çok farklı şekillerde çevrilmiştir. Aslında mütercimler de bu durumun farkındadırlar. Zira "dilin ritmine, uyumuna ve akışına göre kelime seçiminde farklılık şeklinde ortaya çıkan bu serbestliğin bilinçli bir tercih olduğunu"⁷ ifade etmektedirler. Hâlbuki girişte de belirttiğimiz gibi, böyle bir serbestlik, telif eserlerde mazur görülebilir, belki takdir de edilebilir. Ancak başarılı bir tercümede ilk aranan şey, o tercümenin, müellifin anlatmak istediklerini ve üslubunu, mümkün merteye olduğu gibi aktarmasıdır. Maalesef, bu çeviri, bu açıdan başarılı değildir. Bu konuda tespit ettiğimiz bazı örnekler şunlardır:

Esed, Kur'an'da geçen *العَدْلُ* kavramını "justice"⁸ ile çevirdiği halde *القِسْطُ* kavramını "equity"⁹ ile çevirmektedir. Oysa Türkçe çeviride *القِسْطُ* kavramının Esed tarafından verilen İngilizce karşılığı olan "equity" kelimesi de tıpkı *العَدْلُ* kavramının Esed tarafından verilen İngilizce karşılığı olan "justice" gibi "adâlet" ile tercüme edilmiştir. Hâlbuki "equity" kelimesinin "justice"tan farklılığını vurgulamak için, "hakkâniyet, eşitlik, denklik ya da hakları eşitçe gözetmek" karşılıklarından biri ile çevrilmeliydi.

Esed, Kur'an'da geçen *إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا* ifadesini her zaman "those who are bent on denying the truth (hakikati inkara şartlanmış olanlar)" şeklinde; *الكافرون* kelimesini ise "those who deny the truth (hakikati inkar edenler)" şeklinde çevirdiği ve bu iki farklı çevirinin gerekçesini de uzunca bir dipnotla açıkladığı halde¹⁰ Türkçe çeviride "those who are bent on denying the truth" ifadesi, bazen "hakikati inkara kalkışanlar"¹¹ şeklinde çevrilmiştir. "İnkara kalkışmak" ile "inkara şartlanmak" arasında ciddi bir semantik farklılık söz konusudur. Zira "inkara kalkışmak", henüz yeni başlamış bir inkara da delâlet edebilir, ancak "inkara şartlanmak" ifadesi, o inkarcının uzun bir dönem inkara saptandığını ve bu saptantının doğruluğuna da kendisini inandırdığına/şartlandığına delâlet eder. Ayrıca Türkçe çeviride, sadece "hakikati inkar edenler" şeklinde çevrilmesi gereken *الكافرون* kelimesinin karşılığı olan "those who deny the truth" ifadesi, bazen "hakikati inkara şartlananlar"¹² şeklinde çevrilmiştir. Dolayısıyla Esed'in bu iki kalıbı farklı ifadelerle çevirmekte göster-

⁷ Esed, *Kur'an Mesajı*, s. XVII.

⁸ Mesela bk. Esed, *Kur'an Mesajı*, Nisâ 4/58, Mâide 5/8, En'âm 6/152, Hucurât /9'un meâlleri.

⁹ Mesela bk. Esed, *Kur'an Mesajı*, Mâide 5/8, 42; En'âm 6/152; Hucurât 49/9'un meâlleri.

¹⁰ Bk. Asad, *The Message of The Qur'ân*, s. 4 (6. dipnot).

¹¹ Bk. Esed, *Kur'an Mesajı*, Âl-i İmran 3/90'in meâli.

¹² Bk. Esed, *Kur'an Mesajı*, Âl-i İmran 3/28'in meâli.

diği titizlik ve ifadeleri kullanmadaki tutarlılık ve hassasiyeti Türkçe tercümede bulmak mümkün değildir.

Esed, Kur'an'da geçen "emvâl" kelimesini, mesela *الَّذِينَ آمَوَاهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ* âyetinde (Âl-i İmran 3/262) olduğu gibi "infak", veya *فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ* âyetinde (Nisa 4/95) olduğu gibi "cihad" ile birlikte kullanıldığında, her zaman "possessions" sözcüğüyle İngilizceye çevirmeyi tercih etmiş; "infak" veya "cihad" ile birlikte kullanılmadığı âyetlerde de "mal" ya da "maddî servet"e delâlet etmek üzere "wealth"¹³, "wordly goods"¹⁴ ya da "substance"¹⁵ kelimeleriyle çevirme yoluna gitmiştir. Hâlbuki Türkçe çeviride bu ayrıntı gözden kaçmış ve "possessions" sözcüğü de "mallar" olarak tercüme edilmiştir. Oysaki bu tür âyetlerde geçen "possessions" kelimesinin doğru tercümesi "sahip oldukları şeyler" olmalıdır. Zira mesela bilgi de insanın sahip olduğu bir şeydir, ama "mal" değildir. Esed'in kastettiği şey ise tam da bu mana, yani kişinin sahip olduğu her şeyi infak etmesi veya her şeyiyle cihad etmesidir.

Esed, Kur'an'da geçen "âhîret" kavramını her zaman "life to come" şeklinde çevirmektedir. Bu ifade, Türkçeye ise bazen "öteki dünya"¹⁶ bazen de "âhîret"¹⁷ şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki "gelecek hayat" şeklinde çevrilseydi daha iyi olurdu. Zira Esed'in bu ifadesi, kendine has bir çeviridir ve âhîret hayatı için Esed hep aynı ifadeyi kullanmaktadır. "Âhîret" için İngilizcede kullanılan en yaygın sözcük "hereafter" dır ve İngilizce meâllerde de umumiyetle bu kelime kullanılmaktadır. Fakat Esed bu yaygın ifade yerine kendisine has bir ifadeyi tercih etmiştir. Ama elimizdeki Türkçe tercüme bu ayrıntıyı maalesef verememektedir.

Kur'an'da geçen *الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ* ifadesini Esed, her zaman "those who attain to faith and do righteous deeds" şeklinde çevirdiği halde bu ifade Türkçeye çok değişik şekillerde çevrilmiştir. Mesela; Âl-i İmrân (3)/57'de "iman edip doğru ve yararlı işler yapanlar"; Nisâ (4)/57'de "iman edip doğru ve yararlı işlerde bulunanlar"; Nisâ (4)/122'de "imana erip yararlı ve doğru işler yapanlar"; Mâide (5)/9'da "imana eren ve iyi işler yapanlar"; Mâide (5)/93'de: "imana ermiş olup doğru ve iyi işler yapanlar", A'râf (7)/42'de "imana erişen, doğru ve yararlı işler yapan kimseler"; Yunus (10)/4'te "imana erişip iyi ve yararlı işler, eylemler ortaya koyanlar"; Hud (11)/11'de "dürüst ve erdemli davranan kimseler"; Hud (11)/23'te "gerçek imana erişen, dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koyan kimseler"; Ra'd (13)/29'da "imana erişen ve dürüst ve erdemli davranan o kimseler", Kehf (18)/30'da "imana erip de dürüst ve erdemli davrananlar"; Şuarâ (26)/227'de "inanın, dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koyan", Ankebût (29)/9'da "imana erip doğru ve yararlı işler yapmış olanlar" ve Rum (30)/45'te "inanıp doğru işler yapanlar" şeklinde çevrilmiştir.

¹³ Bk. Asad, *The Message*, Bakara 2/247, 274'ün meâlleri.

¹⁴ Bk. Asad, *The Message*, Bakara 2/155'in meâli.

¹⁵ Bk. Asad, *The Message*, Bakara 2/177'nin meâli.

¹⁶ Mesela bk. Esed, *Kur'an Mesajı*, Âl-i İmrân 3/77 ve Mülk 67/1'in meâlleri.

¹⁷ Mesela bk. Esed, *Kur'an Mesajı*, Âl-i İmrân 3/85 ve 152'nin meâlleri.

Esed, Kur'an'da geçen *أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ* ifadesini, hemen her zaman “*swore by God with their most solemn oaths*” şeklinde çevirdiği halde bu ifade Türkçeye değişik şekillerde çevrilmiştir. Mesela Mâide (5)/53'te “kararlı şekilde Allah'a yemin ederler”; En'âm (6)/109'da “en emin ve kararlı bir şekilde Allah'a yemin ediyorlar”; Nahl (16)/38'de “en ciddi yeminlerle Allah'ın ismini anarak... diye and içiyorlar”; Fâtır (35)/42'de “bütün güçleriyle yemin ediyorlar”; Nur (24)/53'te “var gücüyle yemin ederler” şeklinde çevrilmiştir.

Kur'an'da geçen *سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ* ifadesini Esed, hemen her zaman “*extol thy Sustainer's limitless glory and praise*” şeklinde çevirdiği halde bu ifade de Türkçeye çok değişik şekillerde çevrilmiştir. Mesela Hicr (15)/98'de “Rabbi'nin yüceliğini, sınırsız kudret ve kemalini övgüyle an”; Tâhâ (20)/130'da “Rabbi'nin sınırsız kudret ve yüceliğini övgüyle an”; Ğafir (40)/55'te “Rabbi'nin şanını yücelt”; Kâf (50)/39'da “Rabbimizin sınırsız ihtişamını yüceltin ve hamdedin”; Tûr (52)/48'de “Rabbi'nin sınırsız şanını hamd ile yücelt” ve Nasr (110)/3'de “Rabbi'nin sınırsız şanını yücelt ve O'na hamd et” şeklinde çevrilmiştir.

Yine Esed'in adeta klişeleştirdiği ifadelerden biri olan “*indulge in sins*”, Türkçeye bazen “günah işlemek”(Hâkka 69/9); bazen “günaha dalmak” (Müddessir 74/45), yine aynı âyette “günaha kaptırmak” şeklinde çevrilmiştir.

Esed Kur'an-ı Kerim'deki “*ruşd*” kavramını ve türevlerini İngilizceye devamlı olarak “*consciousness of what is right*” şeklinde aktardığı halde Türkçeye bu ifade çok farklı şekillerde çevrilmiştir. Mesela Kehf (18)/10'da “doğruluk bilinci”; Kehf (18)-10. dipnotta “doğru olana çıkaracak bilgi/bilinç”; Kehf/ (18)23'te “bilgi ve duyarlık düzeyi”; Cin (72)/10'da ise “doğru ile eğriyi ayırd etme bilinci” şeklinde çevrilmiştir. Kur'an-ı Kerim'deki “*mescid*” kelimesini Esed her zaman İngilizceye “*House of Worship*” olarak çevirdiği halde Türkçeye Tevbe (9)/107'de “mabed”; Tevbe (9)/108 ve Kehf (18)/21'de “mescit” olarak çevrilmiştir. “*Truth*” kelimesi ise Kehf (18)/29'da “hak”; Kehf (18)/28'de “güzel”; Kalem (68)/25'te “bir anlam ve amaç” gibi çok farklı şekillerde çevrilmiştir.

Hâkka (69)/29'da “*argument*” kelimesi önce “tartışma ve karşı koyma” şeklinde tercüme edilmiş; sonra da aynı âyetin dipnotunda Esed, aynı kelimeye tırnak içine koymak suretiyle atıf yaptığı halde aynı kelime “mübahase ve delil”e çevrilmiş, yine aynı paragrafın sonunda aynı kelime “itiraz veya itirazlar” şekline dönüşmüştür. Böylece Esed'in tek bir paragrafta, tırnak içine koyarak vurgulu bir şekilde kullandığı ve aynı paragraf içinde kendisine atıf yaptığı bir kelime, Türkçe çeviride kılıktan kılığa girmiştir.

Cin (72)/12'de “*to elude God*” ifadesi, önce “Allah'a üstün gelmek” sonra da “Allah'ın hükmünden kurtulmak” şeklinde çevrilmiştir. Kur'an iki defa aynı ifadeyi tekrarladığı (لَنْ نُعْجِزَ اللَّهَ) ve Esed de aynı ifadeyi İngilizce olarak tekrarladığı halde Türkçeye iki ayrı ifadeyle tercüme edilmiştir.

“*Leave Me alone [to deal] with*” ifadesi Müzzemmil (73)/11'de parantezin hazfiyle “... bana bırak”; Müddessir (74)/11'de ise “bana bırak o kişiyle uğraşmayı” şeklinde çevrilmiştir. “*Spell-binding eloquence*” Müddessir (74)/24'te “büyüleyici bir söz” olarak çevrildiği halde aynı âyetin dipnotunda “göz boyayıcı büyü” şeklinde çevrilmiştir. Kıyâmet (75)-11.dipnotta “*shank*” kelimesi önce “ayaklar” keli-

mesiyle çevrilmiş, sonra aynı cümlemin hemen devamında ise “baldır” kelimesiyle çevrilmiştir.

Mütercimlerin metin üzerindeki keyfî tasarruflarından biri de sebebi anlaşılamayan bir şekilde asıl metindeki zamirleri çeviri metinde değiştirmektedir. Mesela Hâkka (69)/13'teki “...[*bethink yourselves of the Last Hour*]” ibaresi “[Son Saati gözünün önüne getir]” şeklinde çevrilmiştir. Fakat bilindiği gibi “*yourselves*” tekil değil çoğul bir zamirdir. Kehf (18)//19'daki “*Your Sustainer knows best how long you have thus remained*” cümlesi, “Ne kadar kaldığınızı en iyi Rabbiniz bilir” şeklinde çevrilmesi gerekirken, zamirleri değiştirilmek suretiyle “*Ne kadar kaldığımızı en iyi Rabbimiz bilir*” şeklinde tercüme edilmiştir. Kaldı ki âyetteki zamirler de zaten cemi muhatap zamirleridir. (رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَيْتُمْ). En'âm (6)/72'deki “*for it is He unto whom you all shall be gathered*” ifadesi, zamirleri değiştirilerek “Çünkü hepimiz sonunda O'nun huzurunda toplanacağız” şeklinde çevrilmiştir. Doğru çeviri şöyle olmalıdır: “zira sonunda hepinizin huzurunda toplanacağınız zat, O'dur.”

Allah Teâlâ, Kur'an'da kendi zâtından veya fiillerinden bahsederken bazen “ben” tekil zamirini değil, “biz” çoğul zamirini kullanmaktadır. Ancak bu tür âyetlerdeki zamirleri Esed de çoğul olarak çevirmesine rağmen mütercimler, Türkçeye bazen tekil zamiriyle “ben” olarak çevirmişlerdir. Mesela Bakara (2)/58'deki وَسَيُزِيذُ وَنَعْفِرُ لَكُمْ حَسَنَاتِكُمْ الْمُحْسِنِينَ ifadesi, Esed tarafından “*We shall forgive your sins, and shall amply reward the doers of good*” şeklinde “we (biz)” zamiriyle tercüme edilmiş, ancak Türkçeye tekil kalıpla aktarılmıştır: “Günahlarınızı bağışlayayım ve iyilik yapanlara mükâfâtını vereyim”. Ancak ne tuhaftır ki aynı âyetteki قُلْنَا kelimesinin İngilizcesi olan “*We said*”, çoğul kalıpla “demistik” şeklinde çevrilmiştir. Benzer şekilde Bakara (2)/151'deki آيَاتِنَا kelimesini Esed, “*Our messages*” şeklinde çoğul zamiriyle çevirdiği halde, mütercimler bunu “mesajlarım” şeklinde çevirmişlerdir. Ancak yine ilginç bir şekilde aynı âyette geçen أَرْسَلْنَا kelimesinin İngilizcesi olan “*We have sent*” ifadesi, “gönderdik” şeklinde çoğul kalıpla çevrilmiştir. Yine Kasas (28)/40'daki وَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ cümlesi, Esed tarafından “*And so We seized him and his hosts and cast them into the sea...*” şeklinde çoğul zamirler aynen muhâfaza edilerek çevrildiği halde Türkçe çeviride çoğul zamir tekil zamire dönüşmüştür: “Ve bu yüzden onu ve onun buyruğunda olanları kısıkrak yakalayıp denize gömdüm...”

Hız. İsa'nın vefatı ve ref'inden bahseden Âl-i İmrân (3)/55'te Esed, إِنِّي مُتَوَفِّيكَ ifadesini, “*Verily I shall cause thee to die!*” şeklinde tercüme etmiştir. Bu cümleyle aslında diğer meâllerde olduğu “Seni vefat ettireceğim” anlamı verilmesi gerekirken, sanki Esed “*I shall send you to death*” şeklinde değişik bir ifade kullanmış gibi, bu cümle “Seni ölüme yollayacağım!” olarak Türkçeleştirilmiştir. Esed'in kullandığı kelimelerin dışına çıkılarak yapılan ve Esed'in üslubunu değil de mütercimlerin üslubunu yansıtan bu ifadeyi, Mustafa İslamoğlu da meâlinde aynen kullanmıştır.¹⁸

¹⁸ Bk. Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an*, Âl-i İmrân 3/55'in meâli.

Âl-i İmrân (3)/49 ve 50'deki "*I have come with a message*" ifadesi, "Bir mesaj getirdim" şeklinde çevrilmiştir. "Bir mesajla geldim" şeklinde tercüme edilseydi kaynak dildeki metin, olduğu gibi aktarılmış olurdu. Zira Esed, "*I have brought a message*" ifadesini kullanmamıştır. Âl-i İmrân (3)/65'deki "*Will you not, then, use your reason?*" cümlesi, "Aklınızı kullanmıyor musunuz?" şeklinde çevrilmiştir. Doğru çeviri, "Şu halde, aklınızı kullanmayacak mısınız?" olmalıdır. Kıyamet/16'da "*move not*" nehyi "oynatıp durma" şeklinde aşağılayıcı ve azarlayıcı bir üslupla çevrilmiştir. Hâlbuki ne Kur'an'da ne de Esed'in meâlinde böyle azarlayıcı bir üslup söz konusudur.

Müddessir (74)-26. dipnotta "*conscious belief*" ifadesi "*bilinçli kulluk*" olarak çevrilmiştir. Cin/18'de ise "*worship*" kelimesi "*kulluk*" şeklinde çevrilmiştir. Esed, bu iki yerde iki değişik kelime kullandığı ve bunların da Türkçe karşılıkları birbirinden farklı olduğu halde niçin bu farklılık çeviri metne yansıtılmamıştır?

Müddessir (74)/6'daki "*giving*" kelimesi, "iyilik yapmak" şeklinde çevrilmiştir. Gerçi bu âyetin Türkçe meâllerinin ekserisinde "iyilik yapmak" ifadesi geçmektedir. Muhtemelen mütercim de onlardan etkilenmiştir. Ancak burada öncelikli gaye, Esed'in nasıl tercüme ettiği olmalıdır. O, "*giving*" kelimesini kullanmak suretiyle bunun her iyilik değil özellikle "bir şey verme yoluyla yapılan iyilik" özellikle de "mâlî yardım" olduğunu ima etmiştir. Yoksa "*giving*" yerine başka birçok kelimeyi kullanabilirdi. Müddessir (74)/3'deki "*And Thy Sustainer's greatness glorify!*" cümlesi "*Rabb'inin büyüklüğünü ve yüceliğini an!*" şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki şöyle bir tercüme, Esed'in bu ifadesinin daha yalın ve yakın bir karşılığı olurdu: "Yücelt Rabbi'nin şanını!"

Cin (72)/15'teki "*they are indeed [but] fuel for [the fires of] hell*" ifadesi "...yalnızca cehennem [ateşi] için yakıt oldular" şeklinde kaynak dildeki metinden (geniş zaman) farklı bir zaman kipiyle (geçmiş zaman) çevrilmiştir. Cin (72)/19'daki "kalabalıklar" anlamındaki "*crowds*" kelimesi, son derece keyfî bir şekilde "telaşla" kelimesiyle çevrilmiştir. Hâlbuki aynı âyetin dipnotunda aynı ibârenin lafzî anlamı verilirken, aynı kelime "kalabalıklar" şeklinde çevrilmiştir.

Hâkka (69)/16. dipnotta geçen "*shackles*" kelimesi, çoğul bir isim olduğu halde bir fiil olarak "bağlamak" şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki aynı mütercim, Esed'in bu dipnotta çapraz atıfta bulunduğu yerlerde geçen "*shackles*" kelimesini, doğru olarak "bağlar, halkalar" diye çevirmiştir. Hâkka (69)/19'da "*as for him*" ifadesi atlanmış, hâlbuki aynı ifade 25. âyette tercüme edilmiştir. Âyetlerin İngilizce meâli şöyledir: "(19) *Now as for him whose record shall be placed in his right hand...*" "(25) *But as for him whose record shall be placed in his left hand*" Bu cümlelerin Türkçe tercümesi ise şöyledir: 19: "*Sicili sağ eline tutuşturulan...*" 25: "*Sicili sol eline tutuşturulana gelince...*"

Kalem (68)/47'de "*all that exist*" ifadesi "varoluş" şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki "bütün varlık" veya "var olan her şey" şeklindeki bir tercüme, daha doğru olurdu. Çünkü kaynak dildeki metinde "var olan, varlık âleminde bizzat mevcut olan şeyler"e atıf yapılmaktadır. "Varoluş" ise "şeylerin varlık âlemine gelişini veya

genel olarak var olma durumunu ifade eden bir kavramdır.”¹⁹ İlginçtir ki aynı ifade doğru olarak Hakka (69)-11. dipnotta “mevcut olan veya olabilecek her şey” şeklinde çevrilmiştir.

Kalem (68)/27'deki “*we have been rendered destitute*” cümlesi “*galiba elimizden çıkmış*” şeklinde tercüme edilmiştir. Hâlbuki “*destitute*”, “tamamen yoksul, barınaksız, meteliksiz kalmak”²⁰ anlamındadır. Doğru çeviri şöyle olmalıdır: “Tamamen mahrum bırakılmışız!” Kalem (68)/32'deki “*for, verily, unto our Sustainer do we return with hope!*” ifadesi, Türkçeye “Biz de ümitle O'na yöneleceğiz” şeklinde çevrilmiştir. Fakat “Çünkü biz ümitle Rabbimize yönelmekteyiz” şeklindeki bir çeviri daha doğru olacaktır. Zira böyle bir çeviri ile, hem “*for* (çünkü)” bağlacı hazfedilmemiş, hem de daha doğru bir zaman kipiyle çevrilmiş olacaktır.

Kalem (68)/17'deki “[*As for such sinners*], behold We [*but*] try them” ifadesi “Ve biz o [günahkar]ları [sadece] sınavacağız.” şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki “[Böyle günahkârlara gelince] Biz onları sınarsınız” şeklinde çevrilseydi hem “*as for*” un anlamı verilmiş, hem daha doğru bir zaman kipiyle çevrilmiş, hem de Türkçe olarak cümlenin anlamını bulanıklaştıran “[sadece]” kelimesi gereksiz yere kullanılmamış olurdu. Zira kaynak cümledeki “[*but*]” bağlacı, âyetin birinci cümlesini (*behold We try them*) ikinci cümleye (*as We tried the owners of a certain garden*) bağladığımızda ancak anlamlı olabilir. Kaynak metnin aksine tercüme metinde bu iki cümle birbirine bağlanmamıştır. O zaman da bu kelimenin çevrilmemesi gerekirdi.

Mülk (67)/7'deki شَهِيحًا kelimesini Esed, İngilizceye “*its breath indrawing*” şeklinde tercüme etmiştir. Bu ifade, Türkçeye ise “*çıkardığı sesi*” şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki “nefes alışını/fokurtusunu” şeklinde çevrilseydi hem kaynak dildeki metne daha sâdik kalınmış hem de Kur'an'ın ve Esed'in vermek istediği detay da aktarılmış olurdu. Zira “ses” umumî bir kelimedir. “Nefes alış/fokurtusu” ifadesi ile o sesin mahiyeti ve neye benzediği anlatılmış/anlaşılmış olmaktadır.

Mülk (67)/2'deki “*He who has created death as well as life*” cümlesi, “O, hem ölümü hem de hayatı yaratmıştır” şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki “yaratmıştır” değil de “yaratmış olandır” şeklindeki bir tercüme daha doğru olacaktır. Nitekim aynı surenin 3. âyetindeki benzer ifade, işaret ettiğimiz gibi çevrilmiştir. Ayrıca aynı cümledeki “*truly forgiving*”, “çok bağışlayıcı” şeklinde çevrilmiştir. Oysa “gerçek bağışlayıcıdır” şeklindeki bir çeviri daha isâbetli olurdu. Zira Esed “*very forgiving*” yerine “*truly forgiving*” demeyi tercih etmiştir.

Mülk (67)/1'de “*HALLOWED be He in whose hand all dominion rests, since he has the power to will anything*” ifadesi Türkçeye “HÜKÜMDARLIĞIN sahibi olan Allah kutludur, yücedir; O her dilediğini yapmaya kâdirdir.” şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki “Ne Yücedir O bütün hükümrânlığı elinde tutan! Zira O, her şeyi dileme gücüne sahiptir” şeklinde çevrilseydi aslına çok daha uygun bir çeviri olurdu. Çünkü bu çeviri cümleye dikkatle bakıldığında asıl cümleden birçok yönden farklı olduğu görülecektir. Öncelikle kaynak dildeki cümle kurallı değil devrik bir cümle-

¹⁹ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, s. 974.

²⁰ Bk. Sally Wehmeier, *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, s. 342.

dir. Fakat Türkçeye kurallı bir cümle olarak çevrilmiştir. İkinci olarak, asıl metinde "Allah" lafzı mevcut değilken tercüme metinde yer almaktadır. Üçüncü olarak, asıl metindeki "*dominion* (hükümrânlık)" kelimesinin başında "*all* (bütün)" sıfatı olduğu halde Türkçeye çevrilmemiştir. Dördüncü olarak, -çeviri metinde birçok defa rastlandığı gibi- aşağı yukarı aynı manalara gelen iki kelime (kutludur, yücedir) birlikte kullanılmıştır. Beşinci olarak, Âyette (بِيَدِهِ) ve Esed'in meâlindeki (*in whose hand*) "elinde tutan" ifadesi, çeviride yer almamıştır. Böylece Türk okuyucu, Esed'in bu Kur'ânî ifadeyi mecaz sayıp lafzî anlamıyla tecüme etmediğini zannedecektir. Altıncı olarak, kaynak dildeki metinde iki cümleyi birbirine bağlamak gibi önemli bir fonksiyonu olan "*since* (zira)" bağlacı tercümede hafzedilmiştir.

Kehf (18)/34'de "*followers*", "*nüfus*" olarak çevrilmiş, dolayısıyla da "*...and mightier am I as regards [the number and power of my] followers*", Türkçeye "nüfusça da senden daha güçlü daha ilerdeyim" şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki "tâbilerim[in sayısı ve kuvveti] itibariyle senden daha güçlüyüm" şeklinde çevrilseydi orijinal metne daha yakın bir tercüme olurdu. Kehf (18)//22'deki "*obvious argument*" ifadesi, "*görünür ders*" olarak çevrilmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla mütercim, dipnottaki açıklamadan hareketle "*argument*" kelimesini "ders" şeklinde çevirmeyi uygun görmüştür. Fakat buna gerek yoktur. Zira Esed anlatmak istediğini dipnotta anlatmıştır. Müellif dipnotta "*lesson*" kelimesini kullanıp meâlde "*argument*" sözcüğünü tercih ettiğine göre bu farklılığın tercümeğe de yansıtılmış olması gerektirdi.

Kehf (18)//22'deki "*a few have any [real] knowledge of them*" cümlesi "zaten çok az kimse onlar hakkında kayda değer bir şeyler bilmektedir" şeklinde çevrilmiştir. Doğrusu "*real*" kelimesini "gerçek/doğru" şeklinde çevirerek literal anlamını aynen muhafaza ederek çevirmek yerine bu şekilde tercüme etmek pek makul görünmemektedir. Hâkka (69)/11'in İngilizcedeki cümlelerin kuruluşu ile Türkçe'deki birbirinden farklıdır. "It was We who caused you to be borne..." şeklindeki ifade, Türkçeye, çeviri metinde olduğu gibi, "... Biz ...taşındık" şeklinde değil, "Bizdik sizi...taşayan...veya sizi...taşayan Bizdik" şeklinde olsaydı Esed'in üslubu daha net bir şekilde yansıtılmış olurdu.

Mütercimlerin keyfî tasarruflarından biri de asıl metin üzerinde çeşitli ilâve ve hazifler yapmış olmalarıdır. Örnekleri çok olduğu için bunları ayrı bir başlık altında incelemek uygun olacaktır.

II. Gereksiz İlâve ve Hazifler

Mütercimler, kendilerini kaynak dildeki metinle bağımlı ve sınırlı addetmedikleri için asıl metne, kendilerinden birçok kelimeler, dolayısıyla da manalar eklemişler ya da asıl metindeki bazı kelimeleri, dolayısıyla da manaları çevrilmesi gerektiği halde çevirmemişlerdir. Bu anlayışın sonucu olarak da eldeki çeviri metnin her sayfasında keyfî ve gereksiz ilâveler ve haziflerin bolca örnekleri görülmektedir. Bu tür ilâvelere şu örnekler verilebilir:

Esed, Mâide (5)/58'in başını İngilizceye şöyle çevirmiştir: "*for, when you call to prayer...*" Bu ifade, Türkçeye şöyle aktarılmıştır: "Onları namaza çağırdığımızda..." Görüldüğü gibi Esed'in çevirisindeki "*for*" kelimesi Türkçe tercümede hafzedildiği gibi, Esed'in çevirisinde karşılığı olmayan "onları" kelimesi, Türkçe tercü-

mede yer almıştır. Doğru çeviri şöyle olmalıdır: “zira namaza çağırduğunuzda...” Önemli gibi görünen bu yanlış ilâve, Esed’in meâlinden çok etkilenmiş olan İslamoğlu’nun meâline de yansımış ve İslamoğlu, sanki âyetin metninde “onları” kelimesi yer alıyormuş gibi, bu kelimedenden hareketle âyetteki “salât” kelimesinin, namaz değil, “din” ya da “davet” şeklinde anlaşılması gerektiğini söylemiştir. Zira ona göre “onlar”, bir önceki âyette geçen Yahudi, Hıristiyan ve müşriklerdir. Bunlar ise namaza değil, olsa olsa dine çağırılırlar.²¹ Görüldüğü üzere Esed’in hatalı çevirisi, onun meâlinden etkilenen meâller üzerinde de yanlış yönlendirmelere neden olmuştur.

Esed, Fâtır (35)/1’deki *مَا يَشَاءُ مَا خَلَقَ فِي الْخَلْقِ* cümlesini, “[Unceasingly] He adds to His creation whatever He wills” şeklinde çevirmiştir. Esed’in bu meâli ise Türkçeye şöyle tercüme edilmiştir: “O, dilediğini [kesintisiz şekilde] kendi hilkat âlemine katıp onu genişletir.” Görüldüğü gibi Esed, “hilkat âlemi” ve “genişletme” kelimelerini kullanmamış, bunlar mütercimler tarafından ilâve edilmiştir. Doğru çeviri şöyle olmalıdır: “O, dilediğini [kesintisiz bir şekilde] mahlûkâtı arasına katar.”

Âl-i İmrân (3)/1’de “*GOD - there is no deity save Him, the Ever-Living, the Self-Subsistent Fount of All Being!*” cümlesi, “ALLAH, kendisinden başka ilâh olmayan, Sonsuza Kadar Diri, Hayatın ve Varlığın Kaynağı ve Dayanağı, Her şeyi Hükmüne, İradesine Bağlı Kılan Yaratıcı!” şeklinde çevrilmiştir. Görüldüğü gibi kaynak metinde “Her şeyi Hükmüne, İradesine Bağlı Kılan Yaratıcı!” ifadesinin karşılığı yoktur. Şu halde “katkı”sız çeviri, “ALLAH -ki O’ndan başka ilâh yoktur, sonsuz hayat sahibi, var olan her şeyin tek başına/kendi kendine ayakta duran kaynağı!”

Esed, Âl-i İmrân (3)/30’un meâlini şöyle yapmaktadır: “*On the Day when every human being faced with all the good that he has done...*” Türkçe çeviride ise cümle daha farklı kurgulanmış, asıl metinde olmayan korsan bir “düşünün” kelimesi eklenmiştir: “Her insanın yaptığı bütün iyilikleri de kötülükleri de karşısında bulacağı o Gün’ü düşünün...”

Bakara (2)/268’de “*God is infinite*” cümlesi, “Allah kudret ve egemenlikte sınırsızdır” şeklinde çevrilmiştir. “Kudret ve egemenlik” kelimeleri fazladan ilâvedir. Kehf (18)/17’deki “*Bir koruyucu, bir dost*” ifadesindeki “bir dost” kısmı fazladır. Asıl metinde sadece “*protector*” vardır.

Hâkka (69)/23’te “*with its fruits within easy reach*” ifadesi “(yaptıklarının) meyvelerine kolayca ulaşabileceği” şeklinde çevrilmiş. Asıl metindeki ifadeye “yaptıklarının” şeklinde kayıtlayıcı bir mana ilâve etmek doğru değildir. Zira Türkçede “yaptıklarının meyveleri” ibaresinden anlaşılabilir, “yaptıklarının karşılığı”dır. Hâlbuki merhum Esed “*the fruit of their past deeds*” gibi bir ifade kullanmayı sadece Cennet’teki meyvelerden bahsetmektedir. Görüldüğü gibi gereksiz bir ilâve cümlelerin manasında çok önemli değişikliklere müncer olabilmektedir.

Müzzemmil (73)/5’de “*We shall bestow upon thee a weighty message*” cümlesi “Biz sana (sorumluluğu) ağır bir mesaj yükleyeceğiz.” şeklinde gereksiz bir parantez ile birlikte çevrilmiştir. Mürselât (77)/32’de “[yanan] kütükler gibi (ateşten)

²¹ Bk. İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur’an*, s. 206 (1. dipnot).

kıvılcımlar” ifadesinde “ateşten” parantezi gereksizdir. Kıvılcım, zaten ateş parçası değil midir?

Mütercimler, zaman zaman çeviri metne, asıl metinde olmayan gereksiz ilâveler yaptıkları gibi bazen de kaynak dildeki bazı kelimeleri gereksiz bir şekilde hazfetmişlerdir. Bu tür haziflere, şu örnekler verilebilir:

Kehf (18)/12'deki “[and We did all this]” ifadesi; Kehf (18)/17'de “[bearing witness to]” ifadesi; Kalem (68)/32'deki iki cümleyi birbirine bağlayan “for” bağlacı; Hâkka (69)/7'deki حُسُومًا kelimesinin karşılığı olan “without cease” ifadesi; Hâkka (69)/11'deki “floating” kelimesi; Müzzemmil (73)/4'deki “with thy mind attuned to its meaning” ifadesi çevrilmemiştir.

Kehf (18)-32. dipnottaki “self-evident ethical lesson” ifadesi sadece “âşikâr ders” olarak çevrilmiş, böylece “ethical” kelimesi tercümede yer almamıştır. Kehf (18)/50'de'deki مِنْ دُونِي ifadesinin karşılığı olan “instead of Me (Benim yerime/Beni bırakıp da)” kelimeleri çevrilmemiştir. Enbiyâ (21)/112'deki الرَّحْمَنُ kelimesini Esed, “the Most Gracious” şeklinde çevirdiği halde Türkçe çeviride bunun karşılığı yoktur. Esed, Secde (32)/27'deki أَفَلَا يُبْصِرُونَ ifadesini, “Can they not, then, see fihe truth of Resurrection?” şeklinde çevirdiği halde, bu cümle Türkçeye çevrilmemiştir. Mücâdele (58)/22'deki خَالِدِينَ فِيهَا ifadesini, her zaman olduğu gibi “therein to abide” şeklinde çevirdiği halde Türkçe çeviride bu kelimelerin karşılığı yoktur.²² Mülk (67)/6'daki “who are bent on blaspheming” ibaresi “isyankar davrananlar” şeklinde çevrilmiş ve “bent on (şartlanmak)” ifadesi çevrilmemiştir. Mülk (67)-8. dipnotta “the fact that a definite...” cümlesindeki “fact (gerçek)” kelimesi atlanmış ve sonraki cümlede bu sefer de asıl metinde olmadığı halde “gerçeğini” kelimesi ilâve edilmiştir. Cin (72)/9'daki “[which we had thought well-suited]” ibaresi sadece “[uygun]” kelimesi ile çevrilmiştir. Hâlbuki “uygun olduğunu zannettiğimiz” şeklindeki bir çeviri, en azından daha tam olurdu.

²² Son üç eksiklik, Doç. Dr. Mustafa Öztürk tarafından da tespit edilmiş (bk. Öztürk, “Muhammed Esed'in Meâl-Tefsirindeki İntihaller Üzerine, *İslâmiyât*, cilt: 10, sayı: 3, s. 2007, s. 124-125; a.g.mlf., *Meal Kültürümüz*, s. 112) ve muhtemelen bu tespitlerin yayınlanmasından sonra 2009'daki baskıda bu eksiklikler giderilmiştir. Ayrıca Öztürk'ün tespit ettiği bazı eksiklikler de makalesinin yayınlanmasından yıllar evvelki baskılarda giderilmiştir. Mesela Öztürk, Tevbe (9)/58'deki فَاِنْ اَعْطُوا مِنْهَا رِضْوَانًا ifadesinin Esed tarafından “if they are given something thereof, they are well-pleased” şeklinde tercüme edildiği halde, bu ifadenin karşılığının Türkçe çeviride yer almadığını söylemektedir. Ancak bu tespit, geç yapılmış bir tespittir. Zira çevirinin 1999 ve sonraki yıllarda yapılan baskılarında bu eksiklik giderilmiştir. Çünkü bu baskılarda Türkçe çevirideki “onlardan kendilerine bir şey verilirse memnurlukla karşılalar” ifadesi, bu cümlemin karşılığıdır. Yine Öztürk, Enfâl (8)/42'deki لَسْمِوعٍ عَلَيْهِ وَاذًا ifadesinin karşılığı olan “And, behold, God is indeed all-hearing, all-knowing” ifadesinin Türkçe çeviride yer almadığını söylemektedir. Ancak bu tespit de geç yapılmış bir tespittir. Zira çevirinin 1999 ve sonraki yıllarda yapılan baskılarında bu eksiklik de giderilmiştir. Çünkü bu baskılarda Türkçe çevirideki “Allah her şeyi işiten, her şeyi bilendir” ifadesi, bu cümlemin karşılığıdır. Öztürk'ün mezkur makalesi, 2007'de yayınlanmıştır. Kullandığı çeviri nüsha, 1996 yılındaki ilk baskıdır. Bizim kullandığımız çeviri ise, 1999'da yapılan 5. baskı, yani Öztürk'ün makalesinin yayınlanmasından 8 sene önce basılmış olan nüshadır. Öztürk'ün kullandığı baskıyı ve 1997'de yapılan ikinci baskıyı incelediğimizde bu cümlelerin çevirisinin gerçekten yer almadığını gördük. Ancak bu hatalar, 1999 ve sonraki yıllarda yapılan baskılarda düzeltilmiştir. Dolayısıyla bu eksiklikler, Öztürk'ün makalesi yayınlanmadan en az 8 sene önceki nüshada giderilmiş olmasına rağmen bu durum onun dikkatin-den kaçmıştır.

Kalem (68)/33'deki “[*which sinners shall have to bear*]” ifadesi “[günahkarların uğrayacağı]” şeklinde çevrilmiştir. Oysa ki “[Günahkarların uğramak zorunda kalacağı]” şeklinde çevrileseydi daha tam bir çeviri olurdu. Müzzemmil (73)/14'deki “[*when the earth and the mountains will be convulsed and the mountains will [crumble and]*]” ibaresindeki ikinci “*mountains*” Türkçeye tercüme edilmemiştir. Çeviri metin şöyledir: “Yeryüzünün ve dağların sarsılacağı ve [parçalanarak] savrulan bir kum haline geleceği...” Müddessir (74)/41'deki “[*of those who were lost in sin*]” cümlesi “[günahkarlara]” şeklinde tek bir kelime ile çevrilmiş. Hâlbuki semantik ilmine göre bir manayı bir kelime ile anlatmakla bir cümle ile anlatmak arasında fark vardır.²³ İnsan (76)-27. dipnotta önce gereksiz bir şekilde “[*powers*]” kelimesi atlanmış, sonra da sanki tercüme metinde önceden zikredilmiş gibi “[*bu güçler*]” diyerek mevcut olmayan “[güçler]” kelimesine atıf yapılmıştır.

III. Anlamın Mutasyona Uğramasına Neden Olan Çeviri Hataları

Türkçe çevirideki bazı hatalar, Esed'i yanlış veya eksik anlamaktan, ya da onun yaptığı yorumlarda kilit rol oynayan bir kelime veya kelimelerin hiç çevrilmemesinden kaynaklanmakta, dolayısıyla Esed'in vermek istediği anlamı, ya hiç verememeye ya da yanlış aktarmaya müncer olmaktadır. Bu tür hatalara şu örnekler verilebilir:

Esed, Kur'an'da, özel olarak Kur'an'a ya da daha evvelki ilâhî kitaplara atfen kullanılan *Kitâb* kelimesini, diğer İngilizce meâl yazarlarının aksine *book* (kitap) olarak değil *divine writ* şeklinde çevirmeyi tercih etmiştir.²⁴ O, bu kelimenin, bu şekilde tercüme edilmesini çok önemsemiş olmalıdır ki bu kelimeyi niçin bu şekilde çevirdiğini izah sadedinde önsözünde bir paragraflık bir bölüm ayırmıştır.²⁵ Esed'in, *Kitâb* kelimesini bu şekilde çevirmesinin gerekçesi özetle şudur: Kur'an, nâzil olduğu dönemde henüz iki kapak arasında bir kitap formunu almadığı için ilk muhataplarının, bu *Kitâb* kelimesini, “kitap” şeklinde anladıkları düşünülemez. Dolayısıyla Esed, *kitâb* kelimesinin, kendisinden türetildiği *k-t-b* kökünün anlamı olan “yazmak” ve “emretmek, buyurmak” ile irtibatını kurarak, bu etimolojik bağ dolayısıyla Kur'an'ın ilk muhataplarının, bu ifadeden, *divine writ* veya “[*revelation*]”ı (vahiy) anladıklarını düşünmekte ve bu sebeple bu kelimeyi, *book* (kitap) olarak değil, *divine writ* şeklinde çevirdiğini söylemektedir. Ancak ne ilginçtir ki Türkçe çeviride Esed'in bu ifadelerinden birkaç sayfa önce, Türkçe çeviri için yazılmış olan önsözde mütercimler, *divine writ* ifadesini bazen “[ilâhî kelâm]”, bazen “[kitap]”, bazen de “[ilâhî ferman]” şeklinde çevirdiklerini²⁶ belirtmektedirler. Yani Esed'in üzerinde en hassas olduğu çevirilerde dahi mütercimler, Esed'in ya amacını anlaya-

²³ F.R. Palmer, *Semantik Yeni Bir Anlambilim Projesi*, s.123.

²⁴ Mesela bk. Asad, *The Message*, Bakara 2/2, 44, 53, 78, 79, 113; Âl-i İmrân 3/23; Nisâ 4/113, 127 ve 140'in meâlleri. Öte yandan Esed, “[ehl-i kitâb]” ya da “[Allah'ın kitapları]” tamlamalarında olduğu gibi özel olarak bir vahiy mecmuasına atfen değil de genel manada vahye atıf yapıldığını düşündüğü durumlarda “[*kitâb*]” kelimesini, “[*revelation* (vahiy)]” kelimesi ile çevirmektedir. Mesela bk. Asad, *The Message*, Bakara 2/129, 151, 231; Âl-i İmrân 3/48, 136'nın meâlleri.

²⁵ Bk. Asad, *The Message*, s. VI.

²⁶ Bk. Esed, *Kur'an Mesajı*, s. XVII.

mamanın ya da onun hassasiyetlerini dikkate almayan aşırı serbest çeviri anlayışlarının bir neticesi olarak, onun kitabının önsözünde bile yer vererek en hatalı çeviri örneklerinden biri olarak eleştirdiği bir tercüme, Esed'in meâlinin Türkçe çevirisinde yapmışlardır. Zira Türkçe çeviride -kendilerinin de açıkça ifade ettikleri gibi- Kur'an'da geçen *Kitâbın* karşılığı olarak bazen “kitap” kelimesini kullanmışlardır.²⁷ Öte yandan Türkçe çeviriye bakıldığında, bu *divine writ* ifadesinin, daha çok “ilâhî kelâm” şeklinde tercüme edildiği görünmektedir. Hâlbuki bu Türkçe karşılık, Esed'in *kelâmullah* ifadesine verdiği meâlin karşılığıdır. Zira Esed, Kur'an'da geçen *kelâmullah* ifadesini, geçtiği üç yerde de *word of God* (Allah'ın sözü) şeklinde çevirmektedir.²⁸ Bu ifade de Türkçe çeviriye “Allah'ın kelâmı” olarak geçmiştir.²⁹ O halde sorulması gereken soru şudur: *Divine writ* ile *word of God* ifadeleri arasında hiçbir fark yok mudur? Pek tabii ki vardır ve bu fark da Türkçe çeviriye yansıtılmalıdır. Şu halde *-k-t-b* kökünün hem yazmak hem de emretmek anlamlarına geldiğine dair bizzat Esed'in yaptığı vurgudan hareketle- Esed'in bu çevirisinin en uygun Türkçe karşılığının, “ilâhî buyruk” ya da “ilâhî ferman” olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla bu *divine writ* ifadesini, “ilâhî kelâm” şeklinde çevirmek isâbetli değildir.³⁰ Zira “kelâm” ile “ferman” arasında, *word* ile *writ* arasındaki kadar fark vardır. Lâkin bu farklılık, maalesef Türkçe çeviriye yansıtılamamıştır.

Âl-i İmrân (3)/4'deki وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ cümlesini, Esed “[upon man] the standart by which to discern the true from the false” şeklinde çevirmiştir. Türkçe tercümede ise “upon man (insanoğluna)” ifadesi yer almamaktadır. Hâlbuki bu ifade çevrilmeyince Esed'in âyette geçen *el-Furkân* kelimesi hakkındaki yorumu kaybolmaktadır. Zira bu âyetin dipnotundaki çapraz atıftan da anlaşıldığı üzere Esed, âyette geçen *el-Furkân*'ı klasik görüşteki gibi Kur'an'ın diğer bir ismi olarak değil, “akıl” olarak yorumlamaktadır. Bunun için de bu *el-Furkân*'ın sadece Hz. Muhammed'e (s.a.v) değil bütün insanlığa verildiğini düşündüğüne işaret etmek üzere “upon man (insanoğluna)” ifadesini kullanmıştır.

Âl-i İmran (3)/18'in çevirisinde iki önemli hata yapılmıştır. Âyetin Esed tarafından yapılan çevirisi şöyledir: “GOD [Himself] proffers evidence – and [so do] the angels and all who are endowed with knowledge- that there is no deity save Him, the Upholder of Equity...” Bu meâlin Türkçe tercümesi ise şöyle verilmiştir: “ALLAH [bizâtihi Kendisi] ile melekler ve hak ve adâleti gözeten ilim sahipleri O'ndan başka Tanrı olmadığına şahittir...” Bu çevirideki birinci hata, “proffers evidence” ifadesinin, diğer klasik meâllerde olduğu gibi “şahittir” şeklinde çevrilmesidir. Hâlbuki doğru çeviri “delil sunar” olmalıdır. Zira bu ifadenin hem literal anlamı budur, hem de Esed'in kendisi de niçin böyle bir çeviri yaptığını hemen bu ifadenin sonuna koyduğu 11. dipnotta açıklamıştır: “Lit., ‘bear witness’ – i.e.,

²⁷ Mesela Türkçe çeviride, Kalem 68/37'nin meâlinde “*divine writ*”, “kitap” olarak çevrilmiştir.

²⁸ Bk. Asad, *The Message*, Bakara 2/75; Tevbe 9/6 ve Fetih 48/15'in meâlleri.

²⁹ Bk. Esed, *Kur'an Mesajı*, Bakara 2/75; Tevbe 9/6 ve Fetih 48/15'in meâlleri.

³⁰ İsmail Çalışkan da Esed'in *divine writ* ifadesini, “ilâhî kelâm” olarak çevirmiştir. Bk. Çalışkan, *Kur'an Mesajının Tahlil ve Tenkidi*, s. 50.

through the nature of His creation, which shows plainly that it has been brought into being by a consciously planning Power (lafzî tercümesi, ‘şahitlik yapar’- yani bilinçli bir şekilde kurgulanmış planın arkasındaki Güç tarafından var edildiğini açıkça gösteren mahlûkâtın doğal yapısı aracılığıyla).³¹ Esed, bu dipnotta şunu söylemeye çalışmaktadır: Bu ifadeyi, literal anlamıyla değil, bu literal anlamın delâlet ettiği mana ile çevirdim. Zira Allah’ın kendisinden başka ilâh olmadığına şahitlik etmesinin anlamı, buna şahitlik eden, yani kâinâtın tek bir yaratıcı tarafından var edilmiş olması gerektiğini gösteren mahlûkâtın her birini, bu hakikatin birer delili olarak sunması, yaratmasıdır. Ayrıca, mütercimlerin yaptığı gibi, âyetin meâlinde “Allah şahittir” dedikten sonra, niçin böyle bir çeviri yapıldığının izahı için konulan dipnotta da “lafzen, Allah şahitlik eder” demek anlamsız olmaktadır. Zira “Allah şahittir” ile “Allah şahitlik yapar” arasında ne fark vardır ki Esed, bu farkı ve yaptığı çevirinin niçin lafzî anlamın dışında olduğunu açıklamak için bir dipnot koymuş olsun! İkinci ciddî hata ise şudur: Âyette geçen قَائِمًا بِالْقِسْطِ ifadesini Esed, Allah Teâlâ’nın bir sıfatı olarak kabul etmiştir. Cümlelerin dizilişinden bu kolaylıkla anlaşıldığı gibi bu kelimelerin ilk harflerinin büyük harflerle yazılmış olması da bunu açıkça göstermektedir. Ancak mütercim, -muhtemelen diğer meâl-lerden etkilenererek- “hak ve adâleti gözeten ilim sahipleri” diyerek قَائِمًا بِالْقِسْطِ ifadesini, ilim sahiplerinin (ulu’l-ilm) sıfatı yapmıştır. Esed’in bu meâlinin doğru çevirisi şöyle olmalıdır: “ALLAH [ın bizzat kendisi], melekler ve kendilerine ilim verilenler [de] O Eşitlik ve Dengeyi Gözeten’den başka bir ilâh olmadığına dair delil sunarlar.”

Âl-i İmrân (3)/23’te geçen لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ يُدْعُونَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ ifadesini Esed, şu şekilde çevirmiştir: “They have been called upon to let God’s writ be their law.” Bu İngilizce meâl, Türkçeye şöyle tercüme edilmiştir: “Onlara aralarında hüküm verirken Allah’ın kelâmına başvurmaları yolunda çağrı yapılmıştır.” Doğru çeviri ise şöyle olmalıdır: “Onlar, Allah’ın fermanını kanun edinmeye çağrılmışlardır.” Zira Esed, لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ifadesini, doğrudan lafzî anlamı olan “decide [all disputes] between them” ile değil de “kanun (law)” ile çevirdiğini, bir başka ifadeyle yaptığı çevirinin literal anlamın ötesinde bir çeviri olduğunu açıklamak üzere dipnot koyma ihtiyacı hissetmiştir.³²

Esed, Âl-i İmrân (3)/34. ve 35. âyetlerini birleştirerek tercüme etmiş ve niçin birinci cümle sonunu ikinci cümleyle birleştirdiğini açıklamak üzere bir de dipnot koymuştur.³³ Ancak mütercim, Esed’in bu cümleleri birleştirmesinin gerekçesini açıklayan dipnotu aynen tercüme etmesine rağmen 34 ve 35. âyetleri meâlde birbirinden ayırarak müstakil birer cümle şeklinde çevirmiştir. Esed’in meâli ve onun Türkçesi şöyledir: “(34) ...And God was all-hearing, all-knowing³⁴ (35) when a

³¹ Bu çeviri, tarafımızdan yapılan çeviridir.

³² Bk. Asad, *The Message*, s. 69 (16. dipnot).

³³ Bk. Asad, *The Message*, s. 71 (23. dipnot).

³⁴ Esed, buraya dipnot koyarak bu iki cümleyi birleştirmesinin gerekçesini şöyle açıklamaktadır: “My joining of this phrase with the following passage is in agreement with the interpretation advanced by Muhammad Abduh and Rashid Rida.” (Bu ifadeyi, hemen ardından gelen pasaj ile birleştirmemin sebe-

woman of [the House of] Imran prayed..."; "34. Allah her şeyi işiten, her şeyi bilendir. 35. Bir vakit İmrân ailesinden bir kadın... diye Rabbine yakarmıştı." Oysa doğru çeviri, şöyle olmalıdır: "(34-35)...ve Allah, İmrân [ailesinden] bir kadın ... diye dua ederken her şeyi işitmekte, her şeyi bilmekteydi."

Âl-i İmrân (3)/40'daki "...Answered [the angel]: Thus it is.." ifadesi, "[Ona]: 'Pekala olabilir' dendi..." şeklinde; Âl-i İmrân (3)/41'deki "...Said [the angel]: 'Thy sign shall be that for three days thou wilt not speak unto men other than by gestures'..." ifadesi de benzer şekilde " 'İşaretin şudur ki' denildi, 'üç gün boyunca yüz işaretleri dışında insanlarla konuşma!'..." Görüldüğü gibi, Esed, bu sözlerin melekler tarafından söylenildiğine vurgu yaparken, Türkçe çeviride "melekler" çıkartılarak kimin söylediği belli olmayan sözler şeklinde yansımıştır. Ayrıca ne âyette ne de Esed'in çevirisinde "konuşma!" nehyi mevcut değildir. Dolayısıyla birinci âyet, "Cevap verdi [melek]: 'Pekala olabilir' diye..." şeklinde; ikinci âyet de "Dedi ki [melek]: 'Senin işaretin, üç gün boyunca mimikler dışında insanlarla konuşmamak olacaktır'..." şeklinde çevrilmelidir.

Âl-i İmrân (3)/61'de geçen وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ifadesine Esed'in verdiği meâl şöyledir: "ourselves and yourselves". Bu kelimeler, Türkçe çeviriye "bizim yandaşlarımız ve sizin yandaşlarınız" şeklinde yansıtılmıştır.³⁵ Hâlbuki Esed'in kullandığı bu kelimelerin doğru ve katıksız çevirisi "bizzat kendimizi ve kendinizi" şeklinde olmalıdır.

Âl-i İmrân (3)/58'e Esed, şöyle meâl vermiştir: "THIS MESSAGE do We convey unto thee, and this tidings full of wisdom." Bu meâl, Türkçeye şöyle çevrilmiştir: "BU BİLDİRDİKLERİMİZ, sana ilettiğimiz mesajlardan ve hikmet yüklü haberlerdendir." Görüldüğü gibi, Türkçe çeviri, Esed'in verdiği meâlden oldukça uzaktır. Zira Türkçe çeviride Esed'in bu çevirisinin gerekçesini açıklayan dipnotta "literal anlam" olarak verdiği cümle tercüme edilmiş gibidir. Hâlbuki Esed, o dipnotu, âyeti, niçin literal anlamıyla tercüme etmediğini açıklamak üzere koymuştur. Dipnotta literal anlam olarak verdiği cümle şudur: "This We convey unto thee of the messages and the wise tidings (Sana bu ilettiğimiz, mesajlardan ve hikmetli haberlerdendir)" Mütercimim, meâlde verdiği çeviri ile bu literal anlam arasında önemli hiçbir fark yoktur. Ancak kaynak dildeki metinde Esed'in meâlinde verdiği mana ile dipnotta verdiği literal anlam arasında önemli farklar vardır. Zaten bu farkı açıklamak üzere, Esed bu dipnotu koymuştur. O, bu dipnotta 58. âyeti 59. âyet ile birlikte değerlendirdiğini ve 58. âyette geçen "mesaj"ın başka bir mesaj değil 59. âyette geçen mesaj olduğunu söylemektedir. Zaten bunu ifade etmek üzere meâlde 58. âyetin sonuna üst üste iki nokta koymuş ve o mesajın 59. âyette geçen mesaj olduğunu belirtmeye çalışmıştır. Ancak Türkçe çeviride iki âyet, birleştirilerek çevrilmemiş ve Esed'in verdiği meâl, maalesef çarpıtılmıştır. Şu halde doğru çeviri şöyle olmalıdır: "Sana gönderdiğimiz mesaj ve hikmet dolu müjde şudur:..."

→

bi, Muhammed Abduh ve Reşid Rıza tarafından ileri sürülen yorumla uyumludur.) (Assad, *The Message*, s. 71, 23. dipnot).

³⁵ İslamoğlu da muhtemelen bu çeviriden etkilenerek bu kelimeleri "bizimkiler ve sizinkiler" şeklinde çevirmiştir. Bk. İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an*, Âl-i İmrân 3/61'in meâli.

Esed, Âl-i İmrân (3)/119'u şöyle çevirmiştir: “*Lo! It is you who [are prepared to] love them, but they will not love you, although you believe in all of the revelation...*” Bu ifadeler, Türkçeye şöyle tercüme edilmiştir: “Siz onları sev[meye haz]ırsınız, ama onlar bütün vahiylerle inansanız bile sizi sevmeyecekler...” Bu çeviride “bütün vahiylerle inansanız bile” ifadesi, hem yanlış bir tercüme hem de anlamsız bir sözdür. Zira Müslümanlar zaten bütün vahiylerle/ilâhî kitaplara inanmaktadırlar. Âyette söz konusu edilen ve Esed tarafından da İngilizceye doğru aktarılan husus, Müslümanların bütün vahiylerle/ilâhî kitaplara inanmalarına rağmen, Müslüman olmayanların onlara kin ve nefret beslemeye devam etmeleridir. Şu halde doğru çeviri şöyle olmalıdır: “Siz onları sev[meye hazır]sınız, ancak onlar, siz bütün vahiylerle inandığınız halde sizi sevmeyeceklerdir.”

Esed, Mâide (5)/32'de geçen *مُسْرِفُونَ* kelimesini İngilizceye şöyle çevirmiştir: “...many of them go on committing all manner of excesses on earth”. Daha sonra da bu cümlede geçen *مُسْرِفُونَ* kelimesini, niçin “go on” şeklindeki geniş zamanlı bir fiille çevirdiğini açıklamak üzere şu dipnotu koymuştur: “*The present participle, la musrifûn indicates their ‘continuously committing excesses’ (i.e., crimes), and is best rendered as ‘they go on committing’ them*”. Esed, bu açıklamasında ism-i fâil formundaki *مُسْرِفُونَ* kelimesinin, süreklilik ifade ettiğini, bu sebeple de bu süreklilik anlamını yansıtmaya için İngilizceye “go on” şeklinde, devamlılık manasını içeren geniş zamanlı bir fiille çevirdiğini anlatmaktadır. Oysa bu ifadenin Türkçe çevirisinde bu anlam yansıtılmamıştır. Zira Türkçe çeviride hem meâl kısmında hem de ilgili dipnotta geniş zaman yerine “onların çoğu, yeryüzünde her çeşit aşırılığa meyletmeye devam etti” şeklinde geçmiş zaman kipiyle çevrilmiştir. Doğru çeviri şöyle olmalıdır: “Onların çoğu, yeryüzünde her çeşit aşırılığı işlemeye devam etmektedirler.”

Esed, A'râf (7)/127'deki *أَهْلِكَ* kelimesini “gods” olarak çevirdiği halde, bu kelime Türkçeye “topraklar” olarak çevrilmiştir.³⁶ Kehf (18)/16'daki “now that”, “bunun içindir ki” şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki doğru tercüme “madem ki” şeklinde olmalıydı. Cümleye yanlış başlanıldığı gibi kaynak dildeki cümle “present perfect” kipinde iken hedef dildeki cümlede haber kipi değil dilek kipi (uzaklaşp...sığın) kullanılmıştır. Kaldı ki Kur'an'da da mazi siğası (اعْتَرَّتْهُمْ) kullanılmıştır. Şu halde mevcut Türkçe çeviriye göre sanki Allah'tan başka tapındıkları şeylerden de uzaklaşmaları emredilmiş gibi anlaşılacaktır. Oysa, âyetten ve onun İngilizce çevirisinden, Ashâb-ı Kehf'in önce kendi toplumlarından ve onların tapındıkları şeylerden uzaklaştıkları, bunun üzerine de Allah'ın onlara mağaraya sığınmalarını emrettiği anlaşılacaktır. İfadenin İngilizcesi ve Türkçe tercümesi şöyledir: “*Hence, now that you have withdrawn from them and from all that they worship instead of God, take refuge in that cave...*”, “*Bunun içindir ki şimdi siz onlardan da onların Allah'tan başka tapındıkları bütün o asılsız şeylerden de uzaklaşp şu mağaraya sığın ki...*” Hâlbuki doğru tercüme şöyle olmalıdır: “*Mademki siz onlardan ve onların Allah'tan başka kulluk ettikleri şeylerden uzaklaştınız, o halde*

³⁶ Bu hata, çevirinin 2009 baskısında giderilmiştir.

Allah'tan başka kulluk ettikleri şeylerden uzaklaştınız, o halde mağaraya sığınınız ki..."

Kehf (18)//19'da "insight" sözcüğü "sezgi" kelimesi ile karşılanmıştır. Oysa kelimenin en doğru Türkçe karşılığı, "derin bir kavrayış" tır ve burada da bu şekilde tercüme etmeye hiçbir mâni yoktur. Bu kelime, 'sezgi' kelimesinin delalet ettiği manadan daha farklı bir manaya delalet etmektedir. Bilindiği gibi, "sezgi", *intuition* kelimesinin karşılığıdır.

Sebe (34)/8 ile ilgili 5. dipnotta Türkçe çeviride şöyle denilmektedir: "...Bu ifadenin tertip tarzı, azabın kesin olarak *bu* dünyada olacağına işaret etmektedir." Bu cümleden anlaşılana, Esed'in, Kur'an'da bahsedilen azabın, âhirette değil dünyada gerçekleştiğini düşündüğüdür. Hâlbuki Esed burada genel olarak Kur'an'da geçen azaptan değil, bu âyette geçen azaptan bahsetmektedir. Zira o, şöyle demektedir: "*The construction of this phrase points definitely to suffering in this world.*" Bu cümlemin doğru çevirisi şöyle olmalıdır: "Bu ifadenin yapısı(ndan) anlaşıldığına göre âyetteki *azâb*), kesinlikle bu dünyadaki azaba işaret etmektedir."

Mülk (67)/23'teki "[*God is*] *He who has brought you [all] into being, and has endowed you with hearing, and sight, and hearts.*" cümlesi "O, sizi hayata getiren, size kulaklar, gözler ve kalpler bağışlayandır" şeklinde çevrilmiştir. Ancak bu çeviride birden fazla hata yapılmıştır. Evvela, "[*God is*]" ifadesi, tercüme edilmemiştir. Saniyen, "*hearing and sight*" ifadeleri yanlış bir biçimde "kulaklar ve gözler" şeklinde çevrilmiştir. Zira İngilizcede "*hearing*" "*the organ that you hear with*" değil "*the ability to hear*" dir. "*Sight*" ise "*the organ that you see with*" değil "*the ability to see*" dir. Ayrıca Esed'in üslubunu daha iyi aktarmak için "*brought you [all] into being*" ifadesinin, "hayata getiren" değil de "varlık âlemine çıkarana" şeklinde çevrilmesi daha uygun olurdu. Şu halde doğru tercüme "[Allah'tır] sizi varlık âlemine çıkarana ve size işitme ile görme kabiliyeti ve kalpler bahşeden" şeklinde olmalıdır. İlginçtir ki İnsan (76)/2'de mütercim bu ayrıntıyı görmüş, fakat parantez içinde vermek suretiyle kendine ait bir anlamlandırma gibi göstermiştir.

Kalem (68)/8'deki "*likes and dislikes*" ifadesi "arzu ve özlemler" şeklinde çevrilmiştir. Doğrusu "hoşa giden ve gitmeyen şeyler" olmalıdır.

Kalem (68)/18'deki "*and made no allowance [for the will of God]*" ifadesi Türkçeye "ve onlar [Allah'ın iradesi ile ilgili] hiçbir istisnâî kayıt da koymamışlardı" şeklinde çevrilmiştir. Oysaki Esed'in bu ifadesinin, tam Türkçe karşılığı şudur: "ve [Allah'ın iradesini] hiç hesaba katmamışlardı." Öyle anlaşılmaktadır ki mütercim, bu âyetin İngilizce meâlini Türkçeye çevirirken, Türkçe meâllere bakmış ve orada-kilere yakın bir meâl vermeye çalışmıştır. Mesela bu âyeti, Elmalılı "Bir istisna da yapmıyorlardı" şeklinde; Hayrettin Karaman ve arkadaşları "Onlar istisna da etmiyorlardı" şeklinde; Süleyman Ateş ise "İstisna da etmiyorlardı" şeklinde çevirmiştir.

Kalem (68)/26'da "*as soon as they beheld...*" ifadesi "bakıp" şeklinde değil "bakar bakmaz" şeklinde çevrilmeliydi. Zira Esed "when" zarfını değil "*as soon as*"i kullanmıştır.

Kalem (68)/26'daki kesinlik ifade eden "*surely*" kelimesi, olasılık ifade eden "*herhalde*" kelimesi ile çevrilmiştir. Hâlbuki "kesinlikle" kelimesi ile çevrilseydi

daha doğru ve bağlama da daha uygun olurdu. Kaldı ki âyetteki ifade de son derece tekidlidir. Zira tekid ifade eden “inne” ve haberin başındaki “lâmu’l-ibtidâ” ile iki defa cümlenin anlamı pekiştirilmiştir.

Hâkka (69)/7’nin Esed tarafından yapılan İngilizce tercümesi “which he willed against them for seven nights and eight days without cease, so that in the end thou couldst see those people laid low [in death], as though they were so many [uprooted] trunks of hollow palm trees” şeklindedir. Bunun Türkçe çevirisi ise şu şekilde yapılmıştır: “Allah [onların kökünü kurutmak üzere] üzerlerinde o kasırgayı yedi gece sekiz gün estirdi; öyle ki insanların [kökünden çıkarılmış] hurma kütükleri gibi yere yıkıldıklarını gözünde canlandırabilirsin.” Dikkat edilirse tercüme metindeki “[kökünü kurutmak üzere]” ifadesi “[in death]”in çevirisidir. Hem cümlenin akışından hem de “in death” ibaresinden böyle bir mana çıkarmak oldukça tuhaftır. Doğrusu “[cansızca]” şeklinde olmalıdır. İkinci olarak “görebildin” şeklinde çevrilmesi gereken “couldst see” ifadesi, “gözünde canlandırabilirsin” şeklinde çevrilmiştir. Üçüncü olarak ise, âyette geçen حُسُومًا kelimesinin karşılığı olarak verilen “without cease (kesintisiz bir şekilde)” ifadesi, tercüme metinde yer almamaktadır.

Müzzemmil (73)/2’deki “Keep awake [in prayer] all but a small part” cümlesindeki “all but a small part” kısmı “gece biraz ilerleyince” şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki ne âyette ne de Esed’in çevirisinde gecenin ilerlemesinden veya gerilemesinden bahsedilmektedir. Doğru çeviri, “gecenin az bir kısmı hariç” olmalıdır.

Kıyâmet (75)/17’yi Esed, “for, behold, it is for Us to gather it [in thy heart,] to cause it to be read [as it ought to be read]” şeklinde çevirmiştir. Bu ifadeler, Türkçeye şöyle aktarılmıştır: “çünkü onu [senin kalbine] yerleştirmek ve [gerektiğinde] okutturmak bizim işimizdir” şeklinde çevrilmiştir. Görüldüğü gibi bu âyetin İngilizce çevirisi ile onun Türkçesi arasında epey farklar vardır: Mesela Esed, جَمَعَهُ kelimesini literal anlamıyla “to gather (toplamak)” fiiliyle çevirmiş, ancak bu kelime Türkçeye “yerleştirmek” olarak aktarılmıştır. İkinci olarak, “to cause it to be read” ifadesinin tam Türkçe karşılığı “okutturmak” değil “okunmasını/okutulmasını sağlamak”tır. Üçüncü olarak, âyette geçen tekid edatı اِنَّ nin karşılığı olan “behold” kelimesi tercüme edilmemiştir. Dördüncü olarak, “[as it ought to be read]”, “[gerektiğinde]” değil, “gerektiği şekilde” olarak çevrilmelidir. Zira bu parantez içindeki ifadenin gerekçesi hakkında yaptığı açıklamada Esed, Kur’an’ın ne şekilde okunması/anlaşılması üzerinde durarak, âyette geçen “cem’ (toplamak)” ve “kur’ân (okumak)” kelimelerinden hareketle, Kur’an’ı doğru okumanın, Kur’an’ı bütüncül bir bakış açısıyla ele alarak okumakla mümkün olduğu sonucunu çıkarmaktadır. Şu haliyle zaten İngilizcesi itibarıyla de yanlış çevrilen bu “[gerektiğinde]” kelimesinden Esed’in kastettiği anlam çıkmamaktadır. Zira “[gerektiğinde]” kelimesinde vurgu, zamana iken, “gerektiği şekilde” ifadesindeki vurgu yöntemidir. İlginçtir ki bu yanlışlık, aynı surenin 9. dipnotunda tekrarlanmamış ve bu ifade, doğru olarak “gerektiği gibi” şeklinde çevrilmiştir. Şu halde bu âyetin doğru çevirisi, şöyle olmalıdır: “Zira, şüphesiz, onu [senin kalbinde] toplamak ve onun [gerektiği şekilde] okunmasını sağlamak bizim görevimizdir.”

İnsan (76)/18'de "*whose name is 'Seek Thy Way'..*" ibaresi, "...Selsebil isimli" şeklinde tercüme edilmiş ve Esed'in meâlindeki özgünlük bozulmuştur. Eğer Esed, meâlinde bu "Selsebil" kelimesini aynen muhafaza ederek "*whose name is 'Salsabil'..*" şeklinde çevirmiş olsaydı, bu tercüme doğru olurdu. Ancak onun Kur'an'da geçen "Selsebil" kelimesini, meâlinde İngilizceye "*Seek Thy Way*" (Yolu-nu Ara) şeklinde tercüme ettiği halde Türkçe çevirisinde bu ifadeyi Türkçeye tercüme etmemek isâbetsiz bir tercih olduğu gibi Esed'in çevirisini yansıtmaktan uzaktır.

İnsan (76)-23. dipnotta "*His attributes as they manifest themselves in His creation...*" ifadesi, "O'nun yaratıcılığında tezahür eden sıfatlarını..." şeklinde tercüme edilmiştir. Hâlbuki dipnotun devamındaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Esed'in anlatmak istediği husus, insan aklının Allah'ın bizzat kendisini kavramaktan âciz olması ve O'nu ancak esmâ ve sıfatlarının tecellîgâhı olan mahlûkâtı aracılığıyla tanıyabilecek bir kapasiteye sahip olmasıdır. Dolayısıyla O'nun esmâsının tecellî ettiği yer, O'nun yaratıcılığı değil, "yaratıkları"dır. Şu halde doğru tercüme "O'nun, mahlûkâtında tecellî eden sıfatlarını..." şeklinde olmalıdır.

İnsan (76)-24. dipnotta "*at all times of wakefulness*" ibaresi "uyandığın her an" şeklinde tercüme edilmiştir. Doğru çeviri ise "uyanık olduğun her an" olmalıdır. İnsanın "uyandığı an" ile "uyanık olduğu an" arasındaki fark, izahtan vârestedir.

Mürselat (77)/25'deki "*the earth*" kelimesi "toprak" şeklinde tercüme edilmiştir. Aynı hata Abese (80)/36'da da tekrarlanmıştır. Hâlbuki İngilizcede "earth" kelimesi, "toprak (*land, soil*)" anlamında kullanıldığı zaman "the" "article"ını almaz. Bu kelime "the" "article"ını aldığı zaman "yeryüzü" şeklinde çevrilmelidir.

IV. Esed'i Yalın Bir Şekilde Tercüme Etmek Yerine İlâve Yorumlarla Telifi Andıran Tercüme Yapmak

Mütercimler, bu çeviride lafzî tercümeyi değil manevî tercümeyi esas almışlardır. Her dilin kendine has bir ifade yapısı olduğu için, elbette dozu kaçırılmadan yerli yerince yapılan manevî tercüme, yani anlamın çevrilmesi, sadece kelimelerin bire bir sözlük anlamlarının karşılıklarıyla çevrilmesi demek olan lafzî tercümeden daha sağlıklı bir yöntemdir. Ancak yöntem olarak manevî tercüme benimsendiğinde dahi, kaynak dildeki metnin anlam ve üslubu mümkün merteye olduğu gibi aktarılmaya çalışılmalıdır. Maalesef bu çeviride, mütercimler bu hususa dikkat etmemişler, Esed'i yalın haliyle çevirmek yerine, onun yorumlarına, ilâveler ekleyerek, kendilerince katkılar yaparak çevirmeyi tercih etmişlerdir. Bu da çoğu zaman, Esed'in söylemediğini ona söylettirmekle sonuçlanmıştır. Bu tür hatalara şu örnekler verilebilir:

Esed, Kur'an'da geçen "takva" kavramını, her geçtiği yerde "*God-consciousness*" olarak çevirmiştir.³⁷ Bu çeviri de Türkçeye "Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olmak" şeklinde aktarılmış ve bu Türkçe ifade, bazı meâl yazar-

³⁷ Mesela bk. Asad, *The Message*, Bakara 2/3, 103, 212'nin meâlleri.

larına da ilham kaynağı olmuştur.³⁸ Ancak “*God-consciousness*” ifadesinin bu şekilde Türkçeleştirilmesi, her ne kadar Türkçe ifade açısından kulağa hoş gelse de Esed’in ifadesinin aynen değil, yorum katılmış bir tercümesi görünümündedir. Zira bu Türkçe ifadenin tam İngilizce karşılığını Esed, farklı kelimelerle ifade etmiştir: “*Sense of responsibility before Him*”³⁹ Kaldı ki, Esed, “takva” kavramını niçin bu şekilde çevirdiğini açıklamak üzere verdiği dipnotta kişinin sorumluluğunun bilincinde olmasına değil, Allah’ın varlığının bilincinde/farkındalığında olmasına (*awareness of His all-presence*) vurgu yapmaktadır.⁴⁰ Şu halde bu ifadenin katkısız tam Türkçe karşılığı “Allah bilinci”dir.

Esed, “tâğût” kavramını, “*powers of evil*” şeklinde çevirmiştir.⁴¹ Bu ifade Türkçeye, tamamen siyâsî bir delâlete sahip olan “şeytânî güç ve düzenler”⁴² ifadeleriyle tercüme edilmiştir. Hâlbuki Esed, politik bir “*evil* (kötülük)”ten değil “teolojik” bir “*evil* (kötülük)”ten bahsetmektedir. Nitekim bu meâlin gerekçesini açıklarken de “tâğût, Allah’tan başka tapılan her şeydir”⁴³ demektedir. Ayrıca Esed, şeytandan bahsederken “evil” değil “Satan” kelimesini kullanmaktadır.⁴⁴ Şu halde bu ifadenin en doğru ve yalın tercümesi, “kötülüğün güçleri” olmalıdır.

Esed, Kur’an’da geçen *أَنْزَلَ عَلَيْكَ* ve *نَزَلَ عَلَيْكَ* fiilini her zaman “*He bestowed on you from on high*” şeklinde tercüme ettiği halde Türkçe çeviride “*on high* (yücelerden/yukarıdan)” kısmı, muhtemelen okuyucu tarafından bu ifadede Allah’a mekân isnad edildiği şeklindeki bir yanlış anlaşılmanın önüne geçmek için genelde tercüme edilmemiştir.⁴⁵ Ancak bazen, bu yanlışlıktan dönülerek, “*on high*” ifadesinin, “katımızdan”⁴⁶, “yücelerden”⁴⁷ ve “yukarıdan”⁴⁸ şeklinde çevrildiği de olmuştur. Bazen de “sizin üzerinize yukarıdan indirdi (*sent down upon on you*)” ifadesi, sadece “bağışladı” şeklinde, “indirme” fiili dahi kullanılmadan çevrilmiştir.⁴⁹ Ancak bu isâbetli bir tutum değildir. Zira Esed, bu ifadeyi kullanmışsa, onu Türkçeye çevirmek gerekir. Zira okuyucunun ne anlayacağından ziyâde Esed’in ne dediği dikkate alınmalıdır.

En’âm (5)/7’de geçen *كِتَابًا فِي قُرْطَاسٍ* ifadesini, Esed “a writing on paper” şeklinde çevirmiş, bu ise Türkçeye “yazılı bir metin” olarak tercüme edilmiştir. Ancak

³⁸ Mesela bk. Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur’an*, Bakara 2/103, 212; Âl-i İmrân 3/15, 137, 198’in meâlleri.

³⁹ Asad, *The Message*, s. 398 (34. dipnot).

⁴⁰ Bk. Asad, *The Message*, s. 3 (2. dipnot).

⁴¹ Bk. Asad, *The Message*, Bakara 2/256, 257; Nisâ 4/51, 60, 76; Mâide 5/60, Nahl 16/36 ve Zümer 39/17’nin meâlleri.

⁴² Bk. Esed, *Kur’an Mesajı*, Bakara 2/256, 257; Nisâ 4/51, 60, 76; Mâide 5/60, Nahl 16/36 ve Zümer 39/17’nin meâlleri.

⁴³ Bk. Asad, *The Message*, s. 58 (250. dipnot).

⁴⁴ Mesela bk. Bakara 2/36, 168, 208, 268 ve 275’in meâlleri.

⁴⁵ Bk. Esed, *Kur’an Mesajı*, Bakara 2/90; Âl-i İmrân 3/7, 84; Nisa 4/113; Nahl 16/89; Furkan 24/32; Hadid 57/9’un meâlleri.

⁴⁶ Bk. Esed, *Kur’an Mesajı*, Bakara 2/23’ün meâli.

⁴⁷ Bk. Esed, *Kur’an Mesajı*, Âl-i İmrân 3/53’ün meâli.

⁴⁸ Bk. Esed, *Kur’an Mesajı*, Âl-i İmrân 3/124’ün meâli.

⁴⁹ Bk. Esed, *Kur’an Mesajı*, Âl-i İmrân 3/154’ün meâli.

metne sâdik ve yalın çeviri, “kağıt üzerinde bir yazı” olmalıdır. Zira Esed, “a written text” dememiştir. Nitekim aynı surenin 91. âyetinde geçen قَرَاتِيَسْ kelimesinin Esed tarafından “leaves of paper” şeklinde yapılan çevirisi, Türkçeye “kağıt parçaları” olarak asıl metne sâdik bir biçimde tercüme edilmiştir.

V. Arapça'yı Bilmemek ve Kur'an ve Tefsir ile İlgili Yeterli Alan Bilgisine Sahip Olmaktan Kaynaklanan Hatalar

Mütercimler, “aslı dilin dışındaki bir dilden yapılan çevirilerde var olan sancılar bu çeviride söz konusu değildir...Oysa elinizdeki çalışmada, İngilizce metinden çeviri yapılırken Kur'an'ın Arapça nüshası ile bağlantı sürekli muhafaza edilmiş...”⁵⁰ diyerek bu çeviride Kur'an'ın Arapçasının da göz önünde bulundurulduğunu söylemekte ve bu açıdan -bu şekilde aslı dilinin dışındaki bir dilden yapılan çevirilerin aksine- bu çeviride herhangi bir hata ve kusurun olmadığını iddia etmektedirler. Oysa Türkçe çeviri dikkatlice incelendiğinde, mütercimlerin bu konuda başarılı olduklarını söylemek mümkün görünmemektedir. Zira biri başarılı bir iktisatçı diğeri de başarılı bir edebiyatçı olan bu iki mütercimin, Arapça bilmemek ve Kur'an'ın muhtevasına, tefsir ilmine ve gerekli alan bilgisine vâkıf olmaktan kaynaklanan çeşitli hatalar yaptıkları anlaşılmaktadır. Mütercimlerin Arapça bilmemelerinden kaynaklanan hatalardan tespit ettiklerimizin bir kısmı şunlardır:

İngilizcede “you” zamiri, hem “sen” hem de “siz” yerinde kullanıldığı için mütercimler bazen bu “you” zamirini Türkçeye çevirirken, Arapça bilmedikleri ve dolayısıyla âyetin aslıyla mukâyesede edemedikleri için hata etmişlerdir. Mesela Esed, Mâide (5)/29'da geçen بِأَيْمِي وَإِيمِكَ ifadesinin literal anlamını dipnotta şöyle vermektedir: “Lit., ‘my sin as well as thy sin’”.⁵¹ Bu ifade, Türkçe çeviriye şu şekilde yansıtılmıştır: “Lafzen, ‘hem benim günahlarımı hem de sizin günahlarınızı’”. Hâlbuki böyle bir lafzî çeviri, ‘hem benim günahlarımı hem de sizin günahlarınızı’”. Oysaki âyette hem أَنَّمْ kelimesi, hem de muhatap zamir tekildir. Dolayısıyla doğru tercüme şöyle olmalıdır: “Lafzen; ‘hem benim günahımı hem de senin günahını’”. Bakara (2)/149'daki حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ وَلا ifadesi, Esed tarafından “Thus, from wherever thou mayest come forth, turn thy face” şeklinde çevrilmiş, Türkçe çeviriye ise şöyle yansıtılmıştır: “Nereden gelirsiniz gelin...yüzünüzü...çevirin...” Benzer şekilde En'âm (6)/150'deki فَلَا تَشْهَدُ مَعَهُمْ ifadesinin İngilizcesi olan “do not bear witness with them” ifadesi, “sakın onların bu düzmece şahitliklerine katılmayın” şeklinde çevrilmiştir. Kehf (18)/22'deki فَلَا تَمَارَ فِيهِمْ إِلَّا مَرَاءَ ظَاهِرًا فَسْتَفْتِ فِيهِمْ ... فَلا تَسْتَفْتِ فِيهِمْ وَلَا ifadesi, Esed tarafından “do not argue with them...and do not ask ...” şeklinde tercüme edilmiş, Türkçeye ise “onlar hakkında kimseyle tartışma(yın) ve...hiçbir şey sorma(yın)” şeklinde çevrilmiştir. Mütercimler bu nehyin, müfrede mi cem'e mi yönelik olduğunda tereddüt etmiş olmalı ki ikisine de ihtimali olsun diye “(yın)...(yın)” parantezlerini koyma ihtiyacı duymuşlardır. Zira İngilizce emir ve nehiy cümlelerinde muhatabın tekil veya çoğul olması fiilin yapısında herhangi bir

⁵⁰ Bk. Esed, *Kur'an Mesajı*, s. XV.

⁵¹ Asad, *The Message*, s. 147 (36. dipnot).

değişikliğe sebebiyet vermediğinden buradaki “do not argue... do not ask” hem çoğul muhataba hem de tekil muhataba yönelik bir nehiydir. Hâlbuki âyette nehiy, “müfred muhâtab” sigasındadır. Eğer mütercimler Arapça bilmemiş olsalardı böyle bir hata yapmazlardı.

Esed, Kur’an’da geçen kelimeleri literal anlamlarının dışında bir mana ile çevirdiği zaman umumiyetle bunun gerekçesini dipnotta açıklamaktadır. Dipnotta da önce o kelime veya deyimın lafzî manasını vermektedir. İşte bu tür durumlarda mütercimler lafzî manayı verirken Arapça bilmemekten kaynaklanan hatalar yapmaktadırlar. Mesela Esed, Âl-i İmrân (3)/151’de geçen *لَمْ يُنَزِّلْ* fiilinin literal anlamını şöyle açıklamaktadır: “He has not been sending down or bestowing from on high”. Bu da Türkçeye şu şekilde aktarılmıştır: “lafzen ‘indirmemektedir’ veya ‘göndermemektedir’”. Ancak *لَمْ يُنَزِّلْ* fiili, geniş zaman olumsuz kipi değil, geçmiş zaman olumsuz kipidir. Dolayısıyla doğru çevirisi, “indirmemiştir veya göndermemiştir” şeklinde olmalıdır. Benzer şekilde Âl-i İmrân (3)/83’te geçen *يُرْجَعُونَ* fiili hakkında verdiği dipnotta Esed, bu kelimenin lâfzen “they will be returned” anlamına geldiğini söylemektedir. Mütercim ise bu ifadeyi “döneceği halde” şeklinde çevirmiştir. Hâlbuki doğru çeviri “döndürülürler” olmalıdır. Şayet mütercim, *يُرْجَعُونَ* fiilinin mechul ve cemi kalıbında olduğunu bilseydi bu hatayı yapmazdı.

Esed, Âl-i İmrân (3)/34’deki, *إِذْ قَالَتِ امْرَأَةُ عِمْرَانَ* ifadesini “when a woman of [the House of] Imran” şeklinde çevirmiştir. Esed, bu meâlde verdiği parantezle âyette *آل* (the house/aile) kelimesinin geçmediğini, bunun kendisi tarafından yapılan bir ilâve olduğunu göstermek istemiştir. Ancak Türkçe tercümede bu parantez verilerek sanki âyette *آل* kelimesi geçiyor gibi bir izlenim verilmiştir.

Ayrıca çeviri metinde, “ketîbe” olarak yazılması gerek kelimenin, “kâtibe”;⁵² “mükellibîne” olarak yazılması gereken kelimenin “mukellebîne” şeklinde yazılması gibi Arapça bilmemekten kaynaklanan bazı hatalı yazımlar da mevcuttur.⁵³

Mütercimler, örneklerde de görüldüğü şekilde Arapça bilmemekten kaynaklanan hatalar yaptıkları gibi Kur’an ile alâkalı gerekli alan bilgisine sahip olmaktan kaynaklanan bazı hatalar da yapmışlardır. Bunlardan bir kısmı şunlardır:

Bakara (2)-49. dipnotta Esed, Sâbiiler’den bahsederken “a gnostic sect (gnostik/irfânî bir mezhep)” ifadesini kullanmaktadır. Türkçe çeviride “gnostic” terimi, “bilinemezci” kelimesiyle karşılanmıştır. Oysa İslâmî literatürdeki karşılığı “irfâniyye” olan “gnostisizm”, genel olarak ifade etmek gerekirse, bilgi kaynağının keşf ve ilham olduğunu savunan akımları ifade eder. “Bilinemezci” ise “gnostik”in değil “agnostik”in karşılığıdır.⁵⁴

Âl-i İmrân suresinin girişindeki açıklamalarda “Âl-i İmrân” ifadesi, Esed tarafından “The House of Imran”⁵⁵ şeklinde çevrilmiştir. Bu ifade, Türkçeye “İmran

⁵² Bk. Esed, *Kur’an Mesajı*, s. 100 (44. dipnot).

⁵³ Bk. Esed, *Kur’an Mesajı*, s. 185 (13. dipnot).

⁵⁴ Krş. Öztürk, *Meal Kültürümüz*, s. 112. Bu hata, muhtemelen Öztürk’ün bu tespitinden sonra, “bilinemezci” kelimesinin, “irfâni/bilinirci” kelimeleriyle değiştirilmesi suretiyle çevirinin 2009’daki basısında giderilmiştir.

⁵⁵ Bk. Muhammad Asad, *The Message*, s. 65.

Soyu⁵⁶ şeklinde tercüme edilmiştir. Ancak doğru çeviri, "İmran Ailesi" olmalıdır. Zira "İmran Soyusu", İmran'ın soyundan olmayan kişileri kapsamayan ve kıyâmete kadarki bütün soyunu içine alan bir ifadedir. Hâlbuki "Âl-i İmrân", İmran'ın soyundan olmayan kişileri de içine alacak şekilde sadece onun döneminde yaşayan şu insanlardan oluşmaktadır: Baba İmran, karısı Hane, kızı Meryem, torunu İsa, bacanağı Zekeriya ve onun oğlu Yahya. Nitekim Âl-i İmrân (3)/35'in Türkçe çevirisinde "İmran Ailesi" şeklinde doğru çevrilmiştir.

Âl-i İmrân (3)/61'de geçen "mübâhale"yi mütercimler, Hz. Peygamber (s.a.v) tarafından Necran Hıristiyanlarına teklif edilen 'namaz yoluyla sınanma'(!) olarak açıklamaktadır. Kaynak metindeki ifade şöyledir: "Although they refused the 'trial through prayer' (mubâhalah) proposed to them by the Prophet..."⁵⁷ Bu ifade, Türkçeye şöyle çevrilmiştir: "Onlar Hz. Peygamber tarafından kendilerine teklif edilen 'namaz yoluyla sınanma'yı reddettikleri halde ..." ⁵⁸ Mütercimlerin, "mübâhale"yi "namaz yoluyla sınanma" olarak açıklaması, bu kavramı ve bu âyetin nüzûlüne sebep olan hâdiseleri bilmediklerini göstermektedir. "Mübâhale", sözlük anlamı itibariyle "lânetleşme, beddualaşma"⁵⁹; bu âyetin bağlamındaki anlamı itibariyle de "hangi taraf yalancı ise Allah'ın ona lânet etmesini bütün kalbiyle istemek"⁶⁰ demektir. Şu halde buradaki "prayer" kelimesi, "namaz" olarak değil "lânetleşme, beddualaşma" olarak çevrilmelidir. Zira Hz. Peygamber (s.a.v) Necrânlı Hıristiyanlara namaz kılmayı değil beddualaşmayı, lânetleşmeyi teklif etmiştir.

Kıyâmet Suresi'nin giriş kısmındaki açıklamalardaki "the first third of the Mecca period" ifadesi, "Mekke döneminin ilk çeyreğinde" şeklinde tercüme edilmiştir. Hâlbuki "çeyrek" yarımın yarısıdır. Yani matematiksel ifade ile bir tamın dörtte biridir. Oysa Esed, dörtte bir'den değil "üçte bir" den bahsetmektedir. Mesele ise sadece "üçte bir-dörtte bir" meselesi değildir. Meselenin özü şudur: Kısmen İslâm âlimlerinin ve özellikle de Nöldeke (ö. 1930) sonrası Batılı müsteşriklerin kabul ettiği nazariyeye göre Kur'an'ın Mekke dönemi üç ayrı alt döneme ayrılabilir.⁶¹ Yani ilk, orta ve son olmak üzere üç Mekki dönem söz konusudur. Esed de bu nazariyeyi benimsemiş olmalıdır ki "ilk üçte birlik (the first third of)" ifadesini kullanmıştır.

Kehf (18)//27'de "There is nothing that could alter His words" cümlesi, "O'nun sözlerini değiştirebilecek kimse yoktur" şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki "nothing" kelimesi "kimse" yerine "hiçbir şey" ile çevrilmelidir. Çünkü Esed kasıtlı olarak "There is no one who could" dememiştir. Zira 35. dipnot, Esed'in atıf yaptığı dipnotla paralel bir şekilde dikkatle okunduğu takdirde Esed'in niçin "no one" değil de "nothing" dediği daha iyi anlaşılacaktır. Bu dipnotta atıf yaptığı Bakara (2)/106'nın 87. dipnotunda Esed, klasik nesh nazariyesini kabul etmediğini beyan

⁵⁶ Bk. Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 86.

⁵⁷ Asad, *The Message*, s. 76 (48. dipnot).

⁵⁸ Bk. Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 101 (48. dipnot).

⁵⁹ Bk. İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, I, 522.

⁶⁰ Mesela bk. el-Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil*, I, 163.

⁶¹ Mesela bk. Montgomery Watt, *Bell's Introduction to the Quran*, s. 108-114

etmektedir. Söz konusu âyetin de (Kehf [18]/27) o açıklamayı destekler mahiyette olduğunu göstermeye çalışmıştır. Yani burada âyetlerin/kelimelerin, birbirlerinin yerine geçemeyeceklerini, bir âyetin/kelimenin bir başka âyeti/kelimeyi nesh edemeyeceğini/değiştiremeyeceğini vurgulamaya çalışmıştır. Binâenaleyh buradaki “nothing” den maksat “kişiler”den ziyade özellikle “âyetler”dir.

Kasas (28)-6. dipnotta geçen “Old Testament”, “Eski Ahid” olarak çevrilmesi gerekirken “Tevrat” olarak çevrilmiştir. Hâlbuki Tevrat, otuz dokuz kitaptan oluşan Eski Ahid’in ilk beş kitabı, yani sadece bir bölümüdür.⁶²

Mürselât (77)/46’da geçen *إِنَّكُمْ مَجْرُمُونَ* ifadesi için Esed’in dipnotta “Lit., ‘behold, you are lost in sin’”⁶³ şeklindeki açıklaması, Türkçeye “Lafzen, ‘siz günaha batmışlardansınız’”⁶⁴ şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki böyle bir lafzî çeviri, *إِنَّكُمْ مِنَ الْمَجْرِمِينَ* ifadesinin karşılığıdır. Muhtemelen mütercim, bu âyetteki *مَجْرُمُونَ* kelimesinin de Kur’an’da birçok yerde geçen başında *من* edatı ile kullanılan çoğul kelimeler gibi kullanıldığını düşünmüştür. Âyette ise *من* edatı yoktur. Dolayısıyla doğru çeviri “Lafzen, ‘gerçekten siz günaha batmışsınız’” şeklinde olmalıdır.

VI. Parantez ve Dipnot Hataları

Türkçe çevirinin önsözünde mütercimlerin belirttiğine göre Esed’e ait olan parantezler köşeli parantez; mütercimlere ait olan parantezler ise normal parantez şeklinde verilmiştir. Ancak çeviri boyunca bu ayrıma özen gösterilmediği anlaşılmaktadır.

Mütercimler bazen Esed’in parantez içinde verdiği kelimeyi parantezden çıkararak Türkçeye aktarmışlardır. Âl-i İmrân (3)/54’te “inanmayanlar İsa’ya...” ifadesinde kaynak dildeki metinde “Jesus” kelimesi köşeli parantez içinde verildiği halde çeviri metindeki “İsa” kelimesi, parantez içine konulmamıştır. Benzer şekilde Mülk (67)-6. dipnottaki “*a blasphemy [kufr]*” ifadesi, “isyankarlık ve küfür” şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki “isyankarlık[küfür]” şeklinde verilmiş olsaydı, aslını daha iyi yansıtan bir metin düzenlemesiyle karşı karşıya olurduk. Bazen de müellife ait parantezler, mütercimlere aitmiş gibi gösterilmiştir. Mesela Âl-i İmrân (3)/55’teki “(kat kat)” ifadesi, İngilizce metindeki “*far*” kelimesinin tercümesi olduğu halde “[kat kat]” şeklinde köşeli parantez içine alınmamış, normal parantez içine konulmuştur.

Bazen de mütercimlere ait parantezler, müellife aitmiş gibi gösterilmiştir. Mesela Kehf (18)/11’in Türkçesindeki “[dış dünyaya]” ifadesindeki parantez, mütercime ait iken müellife aitmiş gibi köşeli parantez içinde verilmiştir. Benzer şekilde Kehf (18)/25’teki “onlar[ın]” kelimesindeki köşeli parantez müellife değil mütercime aittir, dolayısıyla köşeli değil normal parantez içinde verilmelidir. Yine Hâkka (69)/14’deki köşeli parantezler de mütercimlere ait olduğu için köşeli değil normal parantez içinde verilmelidir.

⁶² Krş. Öztürk, *Meal Kültürümüz*, s. 112.

⁶³ Asad, *The Message*, s. 921 (14. dipnot).

⁶⁴ Esed, *Kur’an Mesajı*, s. 1223 (14. dipnot).

Bazen de Esed'in, âyette geçen bir kelimenin sıfatı olarak parantez içinde verdiği ifadeler, başka bir kelimenin öncesine konularak yanlış bir kelimeye sıfat yapılmıştır. Mesela Mülk (67)/30'da "*who [but God] provide you with water from [new] unsullied springs*" Türkçeye "*(Allah'tan başka) kim size temiz kaynaklardan [yeni] su verebilir?*" şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki asıl metindeki "*new*" "*water (su)*"yun değil "*unsullied springs (temiz kaynaklar)*"ın sıfatıdır.

Mütercimler, zaman zaman da gereksiz parantezler koymuşlardır. Kalem (68)-25.dipnotta "*ince (yaratış) planı*" ifadesinde parantez içindeki "*yaratış*" kelimesi gereksizdir. Zira normal zekâ düzeyine sahip bir insan, dipnotun başından beri hep bu "*ince yaratış planı*"ndan bahsedildiği için bu "*ince plan*"ın "*yaratış*" planı olduğunu rahatlıkla anlayabilir. Hâkka (69)/10'daki "*ve Rablerinin (gönderdiği) elçilere*" ifadesindeki parantez de gereksizdir. "*Rablerinin elçileri*" tamlamasından okuyucunun, bu elçilerin, Rableri tarafından "*gönderilmiş*" olduklarını anlamayacağı düşünülemez. Eğer bu kelimenin mutlaka kullanılması isteniyorsa, parantezsiz kullanılması daha iyi olurdu. Çünkü maalesef metinde sık sık parantezlerle karşılaşmak okuyucuyu yordduğu gibi metni de karmaşıktırmıştır.⁶⁵

Bazen de çeviri metinde dipnot yanlış bir kelimenin üzerine konulmuş, böylece yapılan açıklama başka bir kelimeyle/meseleyle alâkalı gibi gösterilmiştir. Mesela Kehf (18)/6'nın İngilizcesi şöyledir: "*But wouldst thou perhaps, torment thyself to death with grief over them...*" Asıl metinde dipnot numarası âyette geçen فَالْعَالَمِ كَ kelimesinin karşılığı olan "*perhaps*" in üzerinde iken ve dipnottaki açıklama da bu فَالْعَالَمِ كَ kelimesi ile ilgili iken, çeviri metinde "*perhaps*" kelimesi tercüme edilmemiş, sonra da gereksiz bir parantez açılmış "*(inansınlar diye)*" ve dipnot bununla ilgiliymiş gibi dipnot numarası bu parantezin üzerine konulmuştur.

VII. Diğer Çeviri Hataları

Esed, meâlinde bazı kelimelerin İngilizcedeki yazım yanlışlarına dikkat çekmektedir. Ancak mütercim, bu tür durumlarda metni olduğu gibi tercüme etmiş, yazılışlarını da Türkçedeki gibi yazmıştır. Böyle olunca Türk okuyucu, anlamsız bir metinle karşılaşmaktadır. Mesela Esed, "Mekke" şehri için İngilizcede kullanılan *Mecca* kelimesinin doğru yazımının aslında *Makkah* olması gerektiğini ifade etmektedir: "*Mecca (which, correctly transliterated, is spelt Makkah)*"⁶⁶ Mütercim ise bunu Türkçeye uyarlamış, sanki Esed, Türkçedeki bir kelimenin doğru yazımını öğretiyormuş gibi Türk okuyucuyu anlamsız bir durumla karşı karşıya bırakmıştır: "*Mekke (ki doğru yazım Mekkeh şeklindedir)*".⁶⁷ Mütercimlerin bu ifadesine göre bu kelimeyi Türkçede "*Mekke*" şeklinde yazmak yanlıştır. Kelimenin doğru yazımı, Mekke'dir. Hâlbuki Türkçe telaffuz açısından bu kelimenin sonuna "*h*" koymadan "*Mekke*" şeklinde yazılması yanlış değildir. Zira birçok Türkçeleşmiş Arapça kelimenin sonundaki "*tâ-i marbûta*", "*h*"siz yazılmakta ve

⁶⁵ Krş. Ebubekir Sifil, "Muhammed Esed'e ve 'Kur'an Mesajı' Adlı Esere Eleştirel Bir Yaklaşım", *Uygar Dergisi*, (2002) sy: 3-4, s. 81.

⁶⁶ Asad, *The Message*, s. 81 (75. dipnot).

⁶⁷ Esed, *Kur'an Mesajı*, s. 109 (75. dipnot).

telaffuz edilmektedir. Böyle yazılmaları halinde Arapçadaki telaffuzları ile Türkçedeki telaffuzları arasında ciddi bir fark yoktur. Ancak İngilizcede bu kelimenin sonuna “h” konulmazsa, “e” harfi genelde “i” şeklinde de okunduğu için “Mekki” olarak telaffuz edilebilir. Esed’in dikkat çekmek istediği husus budur.

Bakara (2)/268 ve 269’u virgülle birbirine bağladığı ve 269. âyeti küçük harfle başlatarak iki âyeti tek bir cümle halinde değerlendirip tercüme ettiği halde Türkçe çeviride buna dikkat edilmemiş ve birbirinden bağımsız iki ayrı cümle gibi tercüme edilmiştir: “*God is infinite, all-knowing, (269) granting wisdom unto whom He wills.*”; “Allah kudret ve egemenlikte sınırsızdır, her şeyi bilendir. (269) Dilediğine hikmet bağışlar...” Doğru çeviri, şöyle olmalıdır: “Allah, sınırsızdır, her şeyi bilendir, (269) dilediğine hikmet bağışlayandır.”

Kehf (18)-24. dipnottaki “*to be dead for hundred years*” ifadesi, “yüzyıl için öldürülen” şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki buradaki “*for*” edatının, Türkçeye “için” şeklinde çevrilmemesi gerekirdi. Zira bilindiği gibi mesela “*I have been living in İstanbul for thirty years*” cümlesindeki “*for*” edatını Türkçeye “için” şeklinde çevirmek yanlış olacaktır. Kehf (18)//24’deki “*without [adding] ‘if God so wills’...*”, “eğer Allah dilerse [sözcüğüyle birlikte söyle]” şeklinde tercüme edilmiştir. Ancak “eğer Allah dilerse” ifadesi, bir sözcük değil, tam üç sözcükten oluşan bir şart kipidir.

Mülk (67)/13’deki “*state them openly*” ifadesi “açığa vurun” şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki “açıkça ifade edin” şeklinde çevrilsediyse daha doğru bir tercüme olurdu. Zira Türkçede bir şey sadece sözle değil, mesela davranışlarla da açığa vurulur. Ancak bu İngilizce ifadeden anlaşılan “açıkça söylemek/ifade etmek”tir. Kalem (68)/11. dipnottaki “*by bestowing on them affluence out of all proportion to their moral deserts*” ifadesi, “onlara manevi/ahlaki liyakatleri (çoraklıkları) ile orantısız bir zenginlik vermek suretiyle” şeklinde çevrilmiştir. Hâlbuki “onlara ahlaki yoksullukları ile orantısız bir zenginlik vermek suretiyle” şeklindeki bir çeviri daha doğru olacaktır. Ayrıca “zaaftan” şeklinde yazılması gereken kelimeyi “zaafdan”⁶⁸ şeklinde yazmak gibi bazı yazım yanlışları da göze çarpmaktadır.

SONUÇ

Esed’in *Kur’an Mesajı* adıyla Türkçeye çevrilen eseri, Türkçe ifade ve üslup açısından başarılı bir çalışmadır. Bu açıdan mütercimlerin hakkını teslim etmek gerekir. Ancak Esed’in, son derece özgün bir üsluba ve ifade hususiyetlerine sahip olan *The Message of The Qur’ân*’da, kullandığı kelimeleri seçerken takındığı titiz ve istikrarlı tutumun ve bu tutumun neticesinde ortaya çıkan yeknesak üslubun, bu çeviride Türkçeye başarılı bir şekilde aktarıldığını söylemek mümkün görünmemektedir. Zira Esed’in bütün meâl boyunca adeta klişeleştirerek kullandığı ifadeler (الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ) ifadesinin çevirisinde olduğu gibi), Türkçe çeviride kılıktan kılığa girmiştir. Bazen de الْعَدْل kavramını “justice”; الْقِسْط kavramını “equity” ile çevirmek gibi Esed’in, iki kavramı İngilizceye ısrarla iki değişik kelimeyle çevirmiş olmasına rağmen, tercümede her iki kavram da tek bir karşılıkla (adâlet) Türkçeye aktarılmıştır. Ayrıca إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا ifadesini “*those who are bent on denying the truth* (hakikati inkara şartlananlar)” şeklinde; الْكَافِرُونَ kelimesini ise

⁶⁸ Bk. Esed, *Kur’an Mesajı*, s. 87.

(hakikati inkara şartlananlar)" şeklinde; الكافرون kelimesini ise "those who deny the truth (hakikati inkar edenler)" şeklinde çevirmek gibi Esed'in büyük hassasiyetle birbirinden farklı bir şekilde çevirmiş olduğu kalıp ifadeler, çeviri metinde birbirlerinin yerine karıştırılarak kullanılmıştır.

Ayrıca Esed'in yine üzerinde çok hassas bir şekilde durduğu konularda mütercimler, ya onu anlayamamak ya da aşırı serbest çeviri anlayışlarının bir neticesi olarak, onun hassasiyetini dikkate almamışlar, hatta onun çok yanlış gördüğü tercümelemlerin aynısını Türkçe çeviride yapmışlardır. Mesela Esed, Kur'an'da geçen "Kitâb" kavramının, "book (kitap)" şeklinde çevrilmemesi gerektiğini önsözünde bile ısrarla vurgulamasına rağmen, Türkçe çeviride bu kelime bazen "kitap" şeklinde çevrilmiştir. Bunlara ilâveten, Türkçe çeviride keyfi ve gereksiz ilâve ve haziflere de sıkça rastlanmaktadır

"Takva" ve "tâğût" kavramlarının çevirisinde görüldüğü gibi mütercimler, Esed'in ifade ve görüşlerini, yalın haliyle olduğu gibi çevirmek yerine, daha alımlı ve çarpıcı bir Türkçe ile ifade etmek ya da kendi görüş ve anlayışlarını ona söyletirmek adına, yorum katmak suretiyle çevirmişlerdir. Telif andıran bu tür tercümelemler, kullanılan Türkçe ifadelerin gücü açısından olumlu bir izlenim vermişse de kaynak dildeki metnin üslubunu yansıtamama hatta çarpıtma gibi bir olumsuzluğu da beraberinde getirmiştir.

Örneklere görüldüğü gibi bu çeviride -müellifi yanlış anlamaktan, aşırı serbestlikten veya bir zuhulden kaynaklanan- asıl metindeki anlamı ya tamamen tahrif eden, çarpıtan ya da eksik aktaran çevirilere de zaman zaman rastlanmaktadır.

Mütercimlerin, yeterli düzeyde Arapça bilmedikleri, Kur'an'ın muhtevası ve tefsir ilmi hakkında yeterli alan bilgisine sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Zira özellikle dipnotlarda kelimelerin lafzî manaları verilirken ve zamirler konusunda basit hatalar yapmışlardır. Dolayısıyla bu çeviri, İngilizcenin yanı sıra Arapçayı da bilen ve tefsir ilmi sahasında yeterli bilgi birikimine sahip olan kişi veya kişilerce mutlaka yeniden gözden geçirilmelidir.

Çeviri metinde, Esed'in kullandığı parantezler köşeli parantezlerle, mütercimlere ait olan parantezler de yuvarlak parantezlerle verilmeye çalışılmıştır. Ancak bu ayırımında zaman zaman hatalar yapılmış, köşeli parantez olması gereken yerde yuvarlak parantez; yuvarlak parantez olması gereken yerde de köşeli parantez kullanılmıştır. Ayrıca parantezlere boğulmuş olması, metnin akıcılığını engellemiştir. Dipnot numaraları ise bazen yanlış kelimelerin üzerine konulmuştur. Bunun sonucunda da metin düzenlemesi açısından, asıl metinle çeviri metin arasında farklılıklar oluşmuştur. Kısaca anlattığımız bütün bu hatalar, aslında Esed'in meâlinin, Türkçe çeviri esnasında nasıl bir anlam ve üslup mutasyonuna uğratıldığının ya da biraz ironik ifadeyle "Arslan"ın (Esed) kuşa nasıl çevrildiğinin özeti-dir.

Mevcut haliyle Türkçedeki *Kur'an Mesajı* sadece bir çeviri değildir. O, Esed, Koytak ve Ertürk tarafından yapılmış üç yazarlı bir meâl görünümündedir. Zira mütercimlerin özellikle önsözdeki iddialı ifadelerinden de öyle anlaşılmaktadır ki onlar kendilerinin Esed'i tercüme ettiklerini unutup Kur'an'ın meâlini adeta yeni

baştan yazdıklarını zannederek kendilerini Esed'in mütercimi değil, bir meâl yazarı gibi görmüşlerdir. Bu sebeple de meâlde yeni bir çığır açma arayışı içine girmişlerdir. Gerçekten de bu arayış, bu eserde, mütercimlerin de belirttikleri gibi, serbestliği esas alan, Kur'ânî kavramları her geçtiği yerde -metne hareketlilik ve canlılık katma iddiasıyla- farklı kisvelere büründürerek çeviren yeni bir meâl tarzını ortaya çıkarmıştır. Ancak böyle olabildiğince serbest bir meâl yönteminin isâbet-sizliği bir tarafa, mütercimlerin, başka dildeki bir meâlin tercümesi üzerinden böyle bir arayış içinde olma hakları yoktur. Zira meâlde yeni bir yöntem icad etmeye teşebbüs eden bir kimsenin, bu teşebbüsünü, başka dildeki bir meâli kendi diline çevirerek gerçekleştirmesi, dolayısıyla kendi üslubunu başkasına mâl etmesi, söylemek istediklerini, başkasının adını kullanarak ona söylettirmesi, bilimsel ve etik açıdan kabul edilebilir bir durum değildir. Dolayısıyla meâlde yeni bir anlayış getirmek isteyen bir insanın, bu düşüncesini, başka dildeki bir meâlden kendi diline yaptığı bir çeviride değil, yeni baştan yazacağı meâlde ortaya koyması daha anlaşılabilir ve takdire şâyân bir tutum olurdu.

Son olarak şunu ifade edelim ki, bu çevirideki hataların en temel sebebi, mütercimlerin kendilerini asıl metne pek bağlı hissetmemeleri, dolayısıyla tercümede oldukça serbest bir yol izlemiş olmalarıdır. Mütercimler, Türkçeyi iyi kullanmış olabilirler. Ancak tercümede sadece hedef dili iyi kullanmak yetmez, kaynak dildeki metnin muhteva ve üslubunu da hedef dile başarılı bir şekilde, yani mümkün merteye en yalın şekliyle, olduğu gibi yansıtmak gerekir. Zira mütercimin başarısı, müellifi gölgelemek veya perdelemekten değil, bilakis ona iyi bir ayna olmaktan geçer. Tercümenin iyisi de, aslına serkeşlik eden değil sadâkat gösterendir. Hâsılı, her tercüme aslında bir yorumdur; ancak her yorum, aşırı bir yorum olmak zorunda değildir.

KAYNAKÇA

- Asad Muhammad, *The Message of The Qur'ân*, Dar al-Andalus, Gibraltar 1993.
- el-Beydâvî Nâsirüddin Abdullah b. Ömer (ö. 685/1286), *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil*, Dersâadet, İstanbul ts. I-II.
- Cevizci Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yay., I. bs. İstanbul 2000.
- Çalışkan İsmail, *Kur'an Mesajının Tahlil ve Tenkidi*, Ankara Okulu, I. bs. Ankara 2009.
- Ertürk Ahmet, "Bir Çeviri Serüveni: Kur'an Mesajı ve Muhammed Esed" (Söyleşi), *Uygur Dergisi-Muhammed Esed Özel Sayısı*, (2002) sy: 3-4, s. 50-60.
- Esed Muhammed, *Kur'an Mesajı Me'al-Tefsir*, çev. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk, İşaret Yay., V. bs. İstanbul 1999.
- İbn Manzûr Cemâlüddin Muhammed b. Mükerrrem (ö. 711/1311), *Lisânu'l-Arab*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, I. bs. Beyrut 1996, I-XVIII.
- İslamoğlu Mustafa, *Hayat Kitabı Kur'an Gereğeli Meâl-Tefsir, Gereğeli Meâl Tefsir*, Düşün Yay., XI. bs. İstanbul 2010.
- Öztürk Mustafa, "Muhammed Esed'in Meâl-Tefsirindeki İntihaller Üzerine, *İslâmîyât Dergisi*, X (2007) sy: 3, s. 117-140.
- , *Meal Kültürümüz*, Ankara Okulu, I. bs. Ankara 2008
- Palmer F.R., *Semantik Yeni Bir Anlambilim Projesi*, çev. Ramazan Ertürk, Kitabiyat, I. bs. Ankara 2001.
- Sifil Ebubekir, "Muhammed Esed'e ve 'Kur'an Mesajı' Adlı Esere Eleştirel Bir Yaklaşım", *Uygur Dergisi-Muhammed Esed Özel Sayısı*, (2002) sy: 3-4, s. 78-81.

- Watt Montgomery, *Bell's Introduction to the Quran*, Edinburg University Press, I. bs. Edinburg 1970.
- Wehmeier Sally, *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, VI. bs. Oxford University Press, Oxford 2000.

